

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПСИХОСІНЕРГЕТИКИ ТА АЛЬФОЛОГІЇ

СТВОРЮВАЛЬНА СИЛА ЗНАННЯ

МАТЕРІАЛИ

3-ГО КРУГЛОГО СТОЛУ У РАМКАХ НАУКОВО-
ОСВІТНЬОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОЕКТУ
«СТВОРЮВАЛЬНЕ ЗНАННЯ: ГУМАНІЗМ, ІННОВАЦІЯ,
САМООСВІТА»

12 червня 2020 року
м. Одеса

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету морського права та менеджменту
Національного університету «Одеська морська академія»
Протокол № 9 від 23 червня 2020 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

І.А. Доннікова, д-р філос. наук,
Н.В. Кривцова, к. психол. н.,
Є.М. Іванова, к. філос. н.,
О.С. Павлова, к. філос. н.

Створювальна сила знання / Матеріали 3-го круглого столу «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», 12 червня 2020 р. / Під ред. Доннікової І. А. – Одеса: НУ «ОМА», 2020. – 58 с.

У збірнику представлені матеріали 3-го круглого столу «Створювальна сила знання», якій відбувся 12 червня 2020 року в Національному університеті «Одеська морська академія» (м. Одеса, Україна). Темі обговорення: знання як мета, засіб та цінність; сучасне філософське та наукове мислення; місія сучасного університету; філософсько-психологічні засади освітнього процесу; інноваційні освітні технології та ін.

Збірник призначено для представників різних галузей наукового і філософського знання, керівників університетів, викладачів і студентів.

Тексти представлені в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів. За точність і достовірність викладеного матеріалу всю відповідальність несуть автори.

З М І С Т

ЗНАННЯ ЯК МЕТА, ЗАСІБ ТА ЦІННІСТЬ

<i>Пунченко О.П.</i> Сущность, общественная природа и социальная ипостась знания.....	5
<i>Мєлков Ю. О.</i> Створювальне знання в умовах невизначеності світу: гуманістичні стратегії вищої освіти.....	8
<i>Доннікова І.А.</i> Людиностворювальна освіта: від теорії до практики (презентація монографії «Створювальна сила знання»).....	10
<i>Айтов С.Ш.</i> Історична антропологія як сучасне філософсько-історичне пізнання та аналіз каузальності історичної динаміки.....	13

МІСІЯ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

<i>Воробьева С.В.</i> Университет 3.0 как рефлексивно-активная среда культурного инжиниринга.....	16
<i>Миненков Г.</i> Технологические формы жизни и задачи университета.....	19
<i>Нерубасська А.О.</i> «Пандемічна» освіта в Україні: системний аспект.....	20

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

<i>Кривцова Н. В.</i> Біосугестія як інструментарій самогармонізації.....	25
<i>Натаров В.П.</i> Психолого-педагогічні особливості самоосвіти студентів.....	35
<i>Малівський А.М.</i> Поетичне начало в творчості Декарта.....	38

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ

<i>Водько В.И.</i> Опыт организации некоммерческого образовательного проекта.....	41
<i>Іванова Є.М.</i> Системні аспекти agile-менеджменту.....	43
<i>Павлова О. С.</i> Діагностика сформованості результатів навчання.....	46
<i>Ковбан А.В.</i> Методи залучення студентів до навчального процесу.....	50
<i>Майборода П.А.</i> Організація дискусійного гуртка та розвиток soft skills у студентів.....	53
<i>Шевчук О.М., Поезд М.С.</i> Практична спрямованість професійної підготовки сучасних мореплавців.....	56

ЗНАННЯ ЯК МЕТА, ЗАСІБ ТА ЦІННІСТЬ

12 червня 2020 р. Національний університет «Одеська морська академія»

СУЩНОСТЬ, ОБЩЕСТВЕННАЯ ПРИРОДА И СОЦИАЛЬНАЯ ИПОСТАСЬ ЗНАНИЯ

Пунченко Олег Петрович – д. філос. н., проф.
кафедри стандартизації, оцінки
відповідальності та освітніх вимірювань
Одеської державної академії технічного
регулювання та якості

Переход биосферы в ноосферу ознаменовался становлением Homo Sapiensa, существа, наделенного природой разумом, интеллектом. «Интеллект, – отмечает Д. Франкл, – не сводится к рефлексорной деятельности: он зародился тогда, когда изменения обстановки сделало одни рефлексы недостаточными для выживания человека. Когда потребности ситуации вышли за пределы инстинктов или привычных ассоциаций, человек начал искать новые способы реакции. Интеллект проявляется не только в умении пробовать и извлекать уроки из своих ошибок, но и в преодолении будущего развития ситуации, в мысленных экспериментах с новыми возможностями и новыми типами ассоциаций» [1, с. 127]. Следовательно, интеллект – это иппокрена развития знания в его различных формах и парадигмах, это его фундамент. Природа интеллекта и природа знания всегда являлись объектами изучения философии. Философский интерес к знанию сосредоточен на проблеме его достоверности, знание есть обоснованное истинное полагание, как для его обыденного, так и теоретического типов. Главная его ипостась заключается в том, что это неотъемлемый компонент культурно-цивилизационного развития человечества, базирующейся на общественной природе. Знания, из которых исходит индивид, получены им от других людей и являются итогом усилий всех членов общества и даже ряда предшествующих поколений. Каждый индивид черпает знания не только из своего опыта, но прежде всего из общественного фонда знаний, куда он вносит свою лепту.

Знания, добытые отдельным индивидом в результате его взаимодействия с объектом, сначала являются фактом его личного сознания, но в конечном итоге, они претерпевают изменения, подвергаясь отбору, «дистилляции» и преобразованию.

Прежде, чем войти в общественный фонд, знания должны получить общественную санкцию, что зависит от того, какое значение они имеют для общества в данный момент. Кроме того, знания выделяются из живой ткани индивидуального сознания, очищаются от эмоциональных моментов и принимают логическую форму. Наконец, знания индивида перестают быть его личным достоянием и становятся индивидуальной силой в качестве элементов общественного фонда знаний. Так совершается противоречивое движение знания между двумя полюсами – общественным и индивидуальным. Ассимиляция индивидом элементов знаний, полученных из общественного фонда (интериоризация), дополняется ассимиляцией обществом знаний, полученных индивидом (экстериоризация).

Знания – это приобретенная в ходе специфической творческой деятельности система представлений о закономерностях развития природной и социальной реальности, подтвержденных практикой. С этой точки зрения, получение нового систематизированного знания, составляющего программу определенной деятельности субъекта, есть непосредственная цель познания.

Знание – это неотъемлемый компонент культурно-цивилизационного процесса. Первичным и исторически и логически является практическое знание в форме навыков и умений, передаваемых в совместной деятельности. Оно, как узуальное знание, передавалось по опыту много веков. Но как проверить истинность такого знания, поскольку это знание предназначено для практики. А практика и есть критерий истинности знания. Следовательно, способ существования такого знания совпадает со способом его проверки.

Становление теоретического знания – это взрывной эффект в развитии интеллекта человечества. Здесь высвечивается качественно новая социальная ипостась знания.

Во-первых, знания выступают как информация, имеющая общественное значение и личностный смысл деятельности.

Во-вторых, знания – это продукт определенного типа общества и его культуры. Это четко прослеживается через анализ взлетов и спадов в развитии знания в различных общественно-экономических формациях. Сегодня резко изменилось ценностно-нормативное содержание знания. В современной трактовке знания обладают не только различной степенью достоверности, отражая диалектику абсолютной и относительной истины, но и соответствующее ценностно-нормативное содержание,

проявляемое в виде некой виртуальной, идеальной или потенциальной реальности или способности к инновационным изменениям и преобразованиям.

В-третьих, знания выступают как содержание нашей памяти, мышления, воображения. Эта ипостась знания рассматривается как процесс построения его по типу технологической идеи. Это означает, что знания можно претворять в вещь, процесс, прибор, т.е. бесконечное число раз воспроизводить его в форме объекта, посредством различных технологий. С этой точки зрения знание всегда рецептурно, оно указывает на возможность действия с объектом, описывает эти действия, имеет вид рецепта поведения человека и его обращение с миром известных ему вещей. Такое знание не составляет труда стандартизировать и планировать. Его неотъемлемым качеством выступает осознанность, осмысленность, насыщенность конкретным содержанием, четким представлением и пониманием изучаемых предметов, явлений, закономерностей, умение обосновать усваиваемые положения, сделать из них вывод.

В развитии современного знания исследователи выделяют следующие его парадигмы. Антропоцентрическая, где знания рассматриваются как выражение жизнотворчества и свободы самореализации индивида. Социоцентрическая – ориентирована на формы социального взаимодействия, в процессе которых имеет место приращение нового знания на базе использующейся, постоянно развивающейся методологии познания. Социокультурная, представляющая собой интеграцию социально-исторической преемственности и свободу творчества в единый социально-культурный процесс.

Таким образом, знания есть продукт интеллектуальной деятельности человечества, оно имеет общественную природу и обладает многовекторностью своих ипостасей.

Литература:

1. Франкл Д. Археология ума / Д. Франкл. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 254 с.

СТВОРЮВАЛЬНЕ ЗНАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ СВІТУ: ГУМАНІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мелков Юрій Олександрович – д. філос. н.,
провідний науковий співробітник відділу
інтернаціоналізації освіти, Інститут вищої освіти
Національної Академії педагогічних наук України

Проблематика «створювального знання», тобто якісно нового типу знання, заснованого на принципах самоорганізації та самопороджуваності, не випадково постала саме за наших часів, коли ситуація у світі почала характеризуватися у філософських розвідках в термінах понадскладності, нелінійності, невизначеності. Така ситуація отримала в англomовних джерелах вже прийняте позначення аббревіатурою VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity – тобто, «мінливість, невизначеність, складність і неоднозначність»). Перша спроба використання подібного терміну мала місце ще 1985 року у дослідженні американських спеціалістів з теорії управління та лідерства [2, р. 226], а в подальшому це поняття знайшло широке розповсюдження у військових колах США для позначення ситуації, що склалася у світі після закінчення Холодної війни та розпаду СРСР.

Вочевидь, подібне витлумачення сьогоденного світу аж ніяк не зводиться до суто військової чи політичної характеристики ситуації, що склалася, а повною мірою відноситься й до інших сфер життєдіяльності, – у тому числі й до сфери знання та сфери вищої освіти. Вже у другій третині XX ст., за відомим висловом, що приписується Норберту Вінеру, наукове знання про світ кожні п'ять років подвоювалося, – і очевидно, що викладачі закладу вищої освіти не можуть не брати до уваги таке зростання обсягу знань у своїй практиці. Аби бути гарно обізнаними у власній професійній галузі, вони мають постійно слідкувати принаймні за основними новітніми ідеями та публікаціями.

Проте, мова йде не тільки й не стільки про надання викладачами актуального знання студентам, тобто не про ситуацію, так би мовити, «простої», «лінійної», «кількісної» складності, викликані лише значним обсягом такої інформації, – а про якісну «понадскладність» [1, р. 115–116]. Справа в тому, що у світі несталості, невизначеності та непередбачуваності будь-яке «готове» знання виявляється

неактуальним – застаріваючи або відносно швидко після свого «надання», або одразу ж народжуючись таким вже на момент його формування та передачі. Скажімо, досить згадати, як навички користування ЕОМ протягом лише двох десятиліть повністю змінилися з огляду на стрімке поширення інформаційних технологій і популяризацію спочатку персональних комп'ютерів, потім онлайн-технологій, і вже на очах сучасної молоді – мобільних пристроїв.

Можна сказати, що означені вище характеристики філософського осмислення ситуації сьогоденного світу та способу його наукового пізнання як раз і здатні визначити гуманістичні стратегії розвитку вищої освіти в цілому та в нашій країні зокрема. Йдеться про виховання людини, здатної жити у світі понадскладності, нелінійності, невизначеності. Світі, в якому будь-яке «готове» знання, як уже зазначалося, виявляється неадекватним, і «інструкції» з ефективної цілераціональної поведінки – чи то буденної та особистісної, чи то професійно-фахової – або відсутні (оскільки однозначно передбачити хід подій у нелінійному світі неможливо), або є принципово неповними та застарілими. Виявляється, що знання та навички, яких набуває випускник вищого навчального закладу, вже не є вирішальними щодо його компетентності, – їх місце посідає скоріше вміння отримувати, створювати, формувати в собі нові («створювальні») знання та навички відповідно до обставин, що стрімко змінюються.

Іншими словами, у відповідності до людиномірності нового типу раціональності, в ситуації невизначеності та непередбачуваних ризиків особливого значення набуває особистість людини. До речі, можна навіть додати, що якісна відмінність між розглянутими «складністю» і «понадскладністю» може часом витікати діалектичним чином із «простої» кількісної відмінності, коли критично великий обсяг інформації або значна кількість факторів, що впливають на процес, вимагають творчого, критичного, конкретнісного підходу з боку фахівця навіть без обтяження його виходом за межі суто професійної ситуації.

Інша справа, що реалізація таких стратегій вимагає людини-суб'єкта, здатної оцінювати всі ризики в набагато ширшій перспективі, ніж будь-яка одна тільки галузь чи професійний напрям (чи то економічний, політичний, навіть соціальний тощо), здатної мислити творчим і автономним чином, поза межами будь-яких сталих рамок [3]. Тобто, ситуація невизначеності світу призводить до перетворення нашого знання на філософське, ціннісно насичене, створювальне, – а це у свою чергу вимагає якісно

нових стратегій розвитку вищої освіти та методики викладання в університетах, які б мали за мету формування творчої особистості та критичного мислення.

Література:

1. Barnett R. Reconfiguring the University // Higher Education Reformed / Ed. by Peter Scott. – London and New York : Falmer Press, 2000. – P. 114–129.
2. Bennis W., Nanus B. Leaders: Strategies for Taking Charge. – N. Y.: Harper & Raw, 1985. – 244 p.
3. Mielkov Iu. Human-Dimensionality and Values of Higher Education: Strategies for The Future of Complexity and Sustainable Development // Філософія освіти / Philosophy of Education. – 2019, т. 24, № 1. – С. 79–96.

ЛЮДИНОСТВОРЮВАЛЬНА ОСВІТА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Доннікова Ірина Анатолівна – д. філос. н., зав. каф.
філософії Національного університету «Одеська
морська академія»

На тлі численних освітніх інноваційних проєктів і публікацій з проблем реформування освіти важко запропонувати щось дійсно нове і, головне, таке, що дає реальний результат. Останніми десятиліттями проблеми освіти жваво обговорюються в Україні та світі, потребуючи не лише засвоєння європейського досвіду, алей генерації власного розвитку національних освітніх традицій, пов'язаних з духовними джерелами української культури. Поєднання загальнолюдського і національного, колективного і особистісного, теоретичного і практичного само по собі є проблемою і, на наш погляд, визначає сутність реформування освіти в єдиному мультикультурному світі.

Девіз доби Просвітництва «Держай знати!» доповнюється закликом «нового Просвітництва» – «Май мужність і силу діяти!». Практичність знання, його створювальний потенціал і сила відкривають нові шляхи на всіх рівнях існування людини і людства. Якщо точніше, ці шляхи людина створює сама через оволодіння великим масивом знання, що має бути концентровано представлено у сучасних освітніх технологіях. Підкреслюючи активну роль людини, яка не здобуває освіту, а освічується, тобто через знання розкриває, висвітлює свій творчий потенціал, слід порушувати питання про людиностворювальну освіту, а враховуючи її ціннісний зміст – людяномірну освіту. Роздуми над цим питанням визначили зміст монографії «Створювальна сила знання», підготовленої авторським колективом у складі І. А. Доннікової, Н. В. Кривцової, О. М. Шевчук, Г. І. Касперович, О. С. Павлової, Є. М. Іванової, В. П. Натарева, А. В. Ковбана, П. А. Майбороди.

Розкриття ідеї «створювальності» як такої неможливе без філософсько-антропологічного і психологічного контекстів, які, доповнюючи один одного, відтворюють всезагальну унікальність людини, здатної до самореалізації через пізнання і самоосвіту. Тому розкриваючи в дослідженні створювальні смисли знання, говоримо й про створювальні сили людини, які власне й спонукають її до пошуку сенсів життя, самоосмислення і самопізнання. Саме в поєднанні теоретичного і практичного, філософського і психологічного аспектів ми бачимо шлях освіти доби «нового Просвітництва».

Багатошарові смисли «створювальності» – знання, освіти, людини – зв'язані за принципом рекурсивної петлі: вони породжують один одного і водночас є такими, що породжуються один одним. Цей важливий аспект дослідження проблеми змушує чітко розрізняти створювальність і творчість, підкреслюючи, по-перше, «практичність» створювальності, яка в будь-яких своїх проявах вплетена в життя, проростає в ньому через людську активність, зароджується і примножується разом зі світом людини. Це завжди поєднання творчості та її результатів, які не втрачають людинотворчих, ціннісних смислів у складній соціальній динаміці саме тому, що повертаються до людини через її залученість до світу. По-друге, саме через практику створювальність як певна сила, якою володіє кожна людина, «пронизує» різні рівні і сфери соціокультурного буття, окреслює й водночас розширює його межі, еднаючи людину з природою, потребує усвідомлення її зв'язків із Всесвітом.

Сутність освіти як людиностворювального простору в монографії розкривається через певну онтологію, в якій простежується динаміка створювальних сил і смислів

людського існування, що співвідносяться не лише з різними сферами і рівнями соціокультурного буття, але й з онтологічним метарівнем. Реалізовано один з головних задумів дослідження – об'єднання теоретичності філософії і практичності психології навколо проблеми освіченої людини. З філософським розмахом ми розмірковували про освічену людину в масштабах Всесвіту, водночас сягаючи глибин її психіки, з яких проростають створювальні сили, розкриваються особистісні ресурси і резерви. Тож, освічена людина стала «містом зустрічі» філософії та психології, позначивши «антропологічне перехрестя» сучасної освіти.

З методологічної точки зору така «зустріч» потребувала поєднання, перш за все, теоретичних положень філософії та психології, які відтворюють цілісний образ «живої» людини, та філософсько-антропологічного і філософсько-культурологічного концептуального доповнення.

Концепт створювальності став смисловим стержнем, від якого протягнулися «нитки» смислів – створювальності філософського знання та пошуку продуктивної моделі його презентації в сучасному університеті; змісту дисциплін і курсів, що повинні оновити академічну освіту; стилю педагогічного мислення і наукової педагогічної парадигми, в контексті якої з'являються сучасні освітні технології; створювальності компетентностей, які характеризують освічену людину; різноманітних освітніх практик і методик, що стимулюють навчання і самонавчання студентів і викладачів.

Особлива наукова цінність дослідження, на нашу думку, полягає в репрезентації першого досвіду використання методичного інструментарію психологічної філософії у викладанні курсу філософії – дуже важливого для розуміння і демонстрації створювальної сили знання, для особистісного зростання як студентів, так і викладача-дослідника-новатора-наставника.

Рухаючись від концептуалізації ідеї створювальності до її реалізації, ми порушили багато питань, які, на жаль, в цьому дослідженні залишилися «на узбіччі»: про співвідношення класичного і сучасного університету, академічної та популярної філософії, психологічну ефективність інноваційних освітніх методик, вимірювання освітнього результату і головне – національні освітні традиції та європейські освітні інновації. Вважаємо, що означене проблемне поле – це добрий заділ для подальших досліджень.

ІСТОРИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ ЯК СУЧАСНЕ ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНЕ ПІЗНАННЯ ТА АНАЛІЗ КАУЗАЛЬНОСТІ ІСТОРИЧНОЇ ДИНАМІКИ

Айтов Спартак Шалвович – к. і. н., доцент,
Дніпровський національний університет залізничного
транспорту імені академіка В. Лазаряна.

Осмищення ментально-культурного горизонту історичних процесів й сутності та основних змістовних рис поліаспектних історично-культурних тенденцій утворюють сферу дослідження каузальності історичної динаміки. Остання є одним із значущих проблемних полів історичної антропології як сучасного філософсько-історичного пізнання. Реалізація пізнавального завдання аналізу історично-антропологічними студіями зазначеної проблематики втілена у двох складових. Відповідно це наукові розвідки потенціалу теоретичних підходів історичної антропології як сучасного філософсько-історичного пізнання задля вивчення смислу і спрямованості історичних трендів. Другою складовою є осмищення багатоаспектних феноменів історично-культурного розвитку. Основою студій наведених пізнавальних проблем виявляються теоретичні підходи соціально-гуманітарної критично-аналітичної інтенції філософського знання й ментально-культурного виміру філософії історичного пізнання (щодо першої складової) та культурно-психологічної інтенції філософського знання а також ментально-культурного і особистісно-психологічного вимірів філософсько-історичного пізнання (щодо другої складової) [1, с.218].

Осягнення теоретичних підходів історичної антропології як сучасного філософсько-історичного пізнання до релевантного розуміння сутності і особливостей минулих епох об'єктивно пов'язане з розвідками каузальності соціокультурної динаміки у різні історичні часи. Останні втілені у виокремленні і вивченні комплексу причин розвитку гуманітарного горизонту цивілізаційно-культурної сфери. Вона складається із елементів цивілізаційного, макрокультурного та мікрокультурного.

Цивілізаційний елемент реалізується у дослідженні формування соціально-психологічних чинників історичних процесів, їх впливу на сутність й траєкторії розвитку цивілізаційних спільнот. Слід зазначити, що аналіз цього кола питань має суттєве значення й для соціально-філософських та геополітичних студій, з огляду на

геокультурні процеси протиріч «локальних цивілізацій», які спрогнозував С. Хантінгтон [3, с.13-14]. Макрокультурний та мікрокультурний елементи знаходять прояв у осмисленні каузальності історично-культурних процесів. Зокрема аналізуються людиновимірні аспекти різноманітних форм соціальної організації, культурних моделей і норм, життєві, інтелектуальні і етично-естетичні цінності, які вмотивовують різні соціальні групи і суспільства у цілому на реалізацію певних історичних дій. Вони вивчаються відповідно на великому (культурна епоха) [2, с. 22-23], та малому (окремі феномени культури) сутнісних рівнях.

Таким чином студії історичною антропологією як сучасним філософсько-історичним пізнанням багатоманітних процесів, які відбувалися у минулому, й сутності та основних змістовних рис складних історично-культурних процесів утворюють сферу аналізу каузальності історичної динаміки. До її складу входять з'ясування завдяки теоретичним підходам історичної антропології причинності і орієнтації розвитку великих історичних процесів і вивчення істотних чинників різних за масштабами і значенням феноменів історично-культурного розвитку. Дослідження історичною антропологією як сучасним філософсько-історичним пізнанням сфери каузальності широкого спектру, за масштабом, сутністю і значущістю, процесів минулого дає змогу повного й глибокого осмислення причин, змісту і наслідків історичної динаміки, її комплексного і системного розуміння.

Література:

1. Айтов С.Ш. Сучасна філософія історії: історично-антропологічний горизонт / С.Ш. Айтов.—Дніпро.: Ліра, 2018. – 368 с.
2. Дінцельбахер П. До теорії і практики історії ментальності / П. Дінцельбахер; [пер. з нім.] / Історія європейської ментальності / за ред. П. Дінцельбахера. – Л.: Літопис, 2004. – С.15–37.
3. Хантінгтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантінгтон; [пер. с англ.]. – М.: АСТ, 2006. – 571 с.

МІСІЯ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Зліва направо: І. Доннікова, Н. Кривцова, О. Пунченко, А. Нерубасська

УНИВЕРСИТЕТ 3.0 КАК РЕФЛЕКСИВНО-АКТИВНАЯ СРЕДА КУЛЬТУРНОГО ИНЖИНИРИНГА

Воробйова Світлана Вікторівна – к. філос. н., доцент,
Білоруський державний університет

Образовательная среда университета 3.0 несовместима с постмодернистским толкованием идентичности как незавершенного процесса. Самоидентификация в указанной среде должна стать осознанным конструированием себя посредством мышления. На этом основании цель сообщения заключается в раскрытии образовательно-педагогической сущности университета 3.0 как рефлексивно-активной среды культурного инжиниринга. Университет 3.0 в аспекте культурного инжиниринга [4] представляет собой коммуникационную среду, в которой должны быть решены проблемы персонификации ценностей знания и качественных изменений мышления. Контекст решения предполагает создание рефлексивно-активной среды [2].

Персонификация ценностей знания осуществляется сегодня в парадоксальной ситуации. Многие студенты, овладев цифровой техникой, – не владеют цифровым мышлением, испытывая трудности и сомнения в определении того, зачем нужны и насколько полезны знания. Ведь их добыть можно посредством минимума кликов в сети. Кризис персонификации преодолевается путем качественных изменений мышления и преобразования его способов. Сложности персонификации обусловлены переходом от очевидности и наглядности мира к миру неопределенностей и риска. Способы устранения неопределенностей и минимизации риска сопряжены с двумя тенденциями в качественных изменениях мышления – конструктивистском и конвенциональном.

Формирование конструктивистских и конвенциональных качеств мышления осуществляется посредством технологий культурного инжиниринга по совершенствованию рефлексивно-активной среды. Конструктивистские качества мышления связаны с ментальным моделированием, конвенциональные – с умением согласовывать его с аналогичными процессами. Конструктивные и конвенциональные качества мышления составляют условия его адаптивности к мышлению других людей. Это происходит, например, с помощью вопросов: Связано ли одно высказывание с

другим? Следует ли одно из другого? Поддерживает ли одно другое? Как понять мысль, используя другую мысль? Как связать мысли из разных сфер знания?

Качественные изменения мышления не предполагают их соответствие каким-либо параметрам. Напротив, чтобы научить студентов мыслить, – их следует знакомить с неприемлемыми формами ментальной активности, например, фабрикациями, фальсификациями, симуляциями, манипуляциями, подлогами или обманами. Анализ, понимание, оценка и модификация неприемлемых форм являются технологиями культурного инжиниринга, применяемыми в оцифровке аналогового мышления. Данные технологии по своей сути являются философскими, этическими и логическими. Как следствие, задачи философии, этики и логики применительно к совершенствованию мышления становятся более четкими и понятными, используемые методы и концептуально-категориальный аппарат – инструментальными. В частности, категориальные дихотомии правильно/неправильно, истина/ложь, справедливо/несправедливо или приемлемо/неприемлемо становятся прикладными. Они формируют конструктивные и конвенциональные качества мышления, которое способно отвечать, например, на следующие вопросы: что способствует стиранию границ между фактическими данными и их симуляциями? Кто допускает фабрикацию как изобретение данных или конструирование фактов, не соответствующих реальности? Как распознать фальсификации в истории и политике или фальсификации свойств лекарственных препаратов? В чем заключается софистическая имитация истины? Как отличить фейки от новостей?

Неприемлемые формы ментальности вытекают из условий повседневности и информационно-коммуникационной цивилизации. Повседневность является местом, в котором мышление привязано к эмоционально-чувственному восприятию, не допускающему доказательство фактов. Это пространство психологического конструктивизма и конвенционализма, или когнитивных искажений (слухов, сплетен, страхов и пр.) [1, с. 71]. Информационно-коммуникационная цивилизация является пространством, которое изменило парадигму достоверности в глобальных масштабах. Яркая иллюстрация – фейки в период пандемии Covid-19. Необозримость сетевых ресурсов и доступ к ним затрудняют процедуры доказательства.

Ориентация университета 3.0 на формирование рефлексии в качестве ведущей деятельности в самоидентификации обусловлена постоянно изменяющимися условиями, подвергающими сомнению идентичность, доверие и безопасность. Оцифровке аналогового мышления, в частности, способствует переход «от

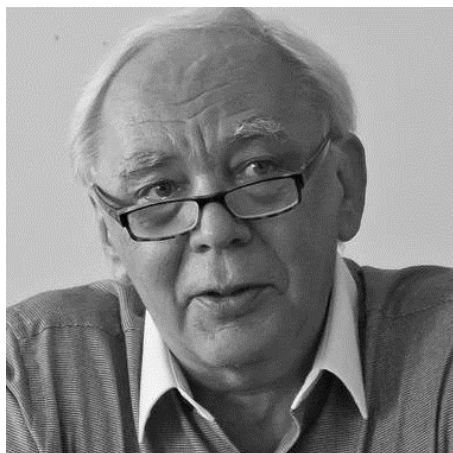
традиционных педагогических технологий получения знаний путем накопления по принципу “от простого к сложному” к более эффективной во всемирном информационном пространстве трансферной технологии фрейм-обучения» [3, с. 43].

Таким образом, образовательно-педагогическая сущность университета 3.0 заключается в персонификации ценностей знания и качественных изменениях мышления. Они являются компонентами, образуя рефлексивно-активную среду, в которой применяются технологии, операции и рекомендации культурного инжиниринга. Дисциплинарный контекст культурного инжиниринга составляют философия, этика и логика. Именно данные дисциплины способны сформировать рефлексию как ведущую ментальную активность.

Литература:

1. Воробьева, С.В. Образ истины в дискурсивной аналитике и ее имитация в повседневности // Мировоззренческая парадигма в философии: истина и ее имитация [Электронный ресурс]. Сборник статей по материалам XIV Международной научной конференции. /Нижегор. гос. архитектур.-строит. ун-т; редкол. М.М. Прохоров, А.Ф. Кудряшев, А.Н. Фатенков, В.С. Лапшина. Нижний Новгород: ННГАСУ, 2019. С 71–74.
2. Лепский В.Е. Рефлексивно-активные среды инновационного развития. – М.: Когито-Центр, 2010. – 255 с.
3. Павлова О.С. Технології трансферу гуманітарного знання та якість освіти // Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти / Матеріали 2-го круглого столу «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», 14 червня 2019 р. / Під ред. Доннікової І. А. – Одеса: НУ «ОМА», 2019. – С. 40–43.
4. Тульчинский Г.Л. Цифровизация и социально-культурный инжиниринг // Философские науки. – 2018. – № 6. – С. 100–108.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ФОРМЫ ЖИЗНИ И ЗАДАЧИ УНИВЕРСИТЕТА

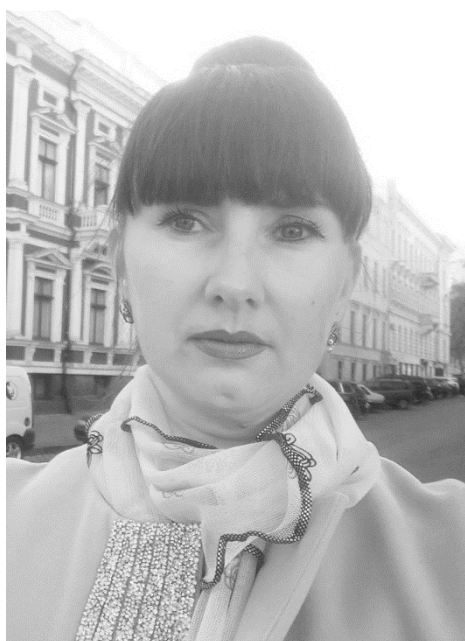

Миненков Григорий Яковлевич – проф.
академического департамента социальных наук,
доктор гуманитарных наук (Европейский
гуманитарный университет) – Вильнюс, Литва.

Идущий от Л. Витгенштейна концепт “форма жизни” акцентирует внимание на том, каким образом, с помощью каких правил мы упорядочиваем наш социальный опыт. Ключевую роль в таком упорядочивании играет язык, или “языковые игры”, в терминах Витгенштейна. Эволюция социальных практик различного типа есть эволюция именно форм жизни и языковых игр, причем сегодня это процесс стал предельно динамичным. В последние десятилетия все большее значение приобретают так называемые технологические формы жизни, что становится фундаментальным вызовом, в том числе для практик образовательной деятельности различного уровня, во многом меняя традиционную миссию университета. В рамках технологических форм жизни мы наделяем мир смыслами посредством технологических систем, задавая совершенно иные онтологии социального бытия. Люди функционируют как своеобразные интерфейсы, соединяющие органические и технологические системы, формы жизни становятся формами жизни-на-расстоянии. Преодолеть эти расстояния, достичь социальности человек не может вне своего машинного интерфейса, что предполагает развитие различных систем мобильности как опыта повседневности. Социальное тело человека превращается в фактически открытую систему, в “тело без органов”. Роль технологических форм жизни будет только увеличиваться. И это в существенной мере меняет задачи университета, системы образования в целом, понимание самой сути “образовательного знания”, побуждая развивать качественно новые практики образовательной деятельности. Обобщенно это процесс можно описать посредством концепции становления дигитального университета. Соответственно в докладе предполагается рассмотреть такие вопросы, как переосмысление миссии университета в условиях господствующей роли технологических форм жизни, подходы к дизайну учебной деятельности в университете в таких условиях, роль мобильных форм обучения в современном образовании. Фактически речь идет о том, что университет

сам превращается в технологическую форму жизни с новыми правилами и языковыми играми, нравится нам это или нет. Опыт пандемии сделал этот уже давно набиравший силу процесс совершенно очевидным.

«ПАНДЕМІЧНА» ОСВІТА В УКРАЇНІ: СИСТЕМНИЙ АСПЕКТ

Нерубаська Алла Олександрівна – к. філос. н.,
доц., докторант, Одеський національний
університет ім. І. І. Мечникова

Чи актуальна сьогодні освіта? Таке запитання передбачає ствердну відповідь. Однак останнім часом безграмотне і безвідповідальне реформування освітньої галузі призвело до неоднозначної інтерпретації її змісту та конкурентоспроможності в порівнянні з європейською освітньою системою, яка й сама перебуває у великій кризі. Аксіологічний складник освіти почав змінювати свій ціннісний зміст. Прагнення «підтягнути» українську освіту до рівня європейської стало нав'язливою ідеєю уряду при Президентові П. Порошенку, цей самий курс продовжує новий уряд В. Зеленського. Зупинимося на низці «кризових» аспектів, назвавши їх пандемічними, оскільки, на наш погляд, такий термін може передати сучасний «нездоровий» стан системи освіти в Україні і відобразити психологічні кризи суб'єктів освітнього процесу.

Ознакою пандемії в системі вищої освіти вважаємо вимоги до педагогічного складу, наприклад – обов'язкову публікацію статей в журналах з базами індексування Scopus та WoS. У багатьох викладачів ця умова викликала стресові ситуації і відразу до наукової діяльності. Особливо це стосується гуманітарної сфери, де вітчизняні видання стали неконкурентоспроможними й віднесені до середніх за науковим рівнем. Так, у галузі філософії категорію «А» (вищу, за переліченими базами) має тільки два журнали [2]. Важливим питанням у цьому зв'язку є ціна таких публікацій –

невиправдано висока, як порівняти із зарплатами викладачів. Існують безплатні журнали, але «новачку» дуже непросто зорієнтуватися без спеціальних навичок. Трапляються журнали-хижаки – це теж не додає впевненості в пошуках. І третім моментом варто назвати незацікавленість європейського наукового співтовариства у дослідженнях українських учених, статті яких відрізняються непоодинокими технічними похибками, невмінням оформляти, структурувати матеріал відповідно до вимог зарубіжних видань. Тому, щоб виконувати вимоги МОН, українським ученим та викладачам доводиться підлаштовуватися під теми інших держав, поступаючись власними науковими інтересами. Хочемо поділитися негативним досвідом власного знайомства з іноземними журналами, індексованими в базах Scopus та WoS. На першому етапі ми намагалися контактувати з редакціями та пропонували розглянути тему нашого дослідження. Це були різні видання Польщі, Словаччини, Чехії, Індії, Африки. Перш ніж один із журналів погодився взяти на розгляд всю статтю, близько десяти журналів – відмовилися, аргументуючи, що «тема не підходить», хоча вона філософська і стосується філософської антропології, філософії науки, соціальної філософії. Однак, розглянувши текст, редакція зауважила, що найближчим часом не може опублікувати статтю, яка не відповідає тематичним рубрикам у запланованих номерах. І це був не єдиний журнал, що відмовляв після рецензування вже не теми, а всього тексту. Безумовно, ми ретельно аналізували ці відмови, іноді до них додавалися рецензії, які допомагали дорацьовувати статті (окрема вдячність за це рецензентам видань). За півроку не було жодних зрушень, три статті просто лежали і чекали свого часу. Нарешті знайшлася людина, що мала досвід і допомогла технічно оформити та видати першу статтю. Звичайно, цей досвід не був безкоштовним, але набуті навички того вартували. Ми продовжуємо «боротися» з іноземними виданнями й доводити значущість своїх досліджень. Це забирає багато часу і сил – ще один негативний момент усіх митарств зі статтями.

Другим пандемічним викликом для вчених та викладачів стає вимога володіння іноземною мовою однієї з європейських країн, причому – досконале. Якщо володіння англійською мовою, як правило, необхідне для вивчення зарубіжної наукової літератури, якою друкуються праці з проблеми дослідження, то чому до неї прирівняне знання будь-якої іншої європейської мови (за наявності сертифіката «B2»)? Чому не китайської? Наприклад, володіння шведською мовою ніяким чином не може допомогти особисто мені в науковій і педагогічній діяльності. Хіба що я буду вивчати суто

шведських авторів. Навіть ознайомлення із зарубіжними журналами може відбуватися з англо-українським онлайн-перекладачем. Цього достатньо, щоб зрозуміти зміст та думки автора, а значить – не потрібний сертифікат «B2», цілком достатньо знань на рівні «A1» чи «A2». Звичайно, якщо є можливість і час, щоб вивчити англійську мову, то це значно допоможе у вивченні зарубіжної літератури. До того ж відкриє перспективи для роботи за кордоном, читання лекцій у країнах Європи або США, започаткування приватної викладацької практики (як варіант).

Третім пандемічним моментом вважаємо зарплати викладачів вищої школи. Їх коментувати взагалі не варто. На наш погляд, такі зарплати – це злочин перед майбутнім нашої держави, адже саме вчителі й викладачі працюють на довгострокову перспективу, розвиток суспільства. Помилки медика видно відразу, а помилки викладача відгукнуться через десятиліття: неправильно спроектована будівля може зруйнуватися і погубити людей, недолуго побудований міст також спричинить людські жертви, безграмотний лікар буде неправильно лікувати, хірург – неякісно оперувати тощо.

Четвертим пандемічним фактором для цілого світу виявився реальний карантин через поширення вірусу COVID-19. Усім закладам освіти довелося перейти на дистанційне навчання. І ось тут в Україні оголилися слабкі ланки освітньої системи. Ми не говоримо про технічне забезпечення: спільними зусиллями викладачів та учнів знайдені способи передавання й отримання знань. Слід наголосити на психологічному навантаженні, від якого більшою мірою постраждали батьки, не готові хоча б частково взяти на себе роль учителя. Вона виявилася складнішою, ніж здавалася на перший погляд. Усе це викликало багато негативних реакцій, обурення, особливо якщо рівень освіченості батьків не давав змоги допомогти дитині або з якоїсь іншої причини учень залишався наодинці зі своєю проблемою. Простіше зі студентами, які мають вже відчувати всю відповідальність за власне навчання, та все одно знаходяться ті, хто не хоче здобувати знання.

Отримавши досвід викладання “online”, хочемо зауважити його недостатню ефективність на цьому етапі розвитку освітнього процесу. Такий вид навчання слід удосконалювати, тому що це вимоги сучасності, але елітними стануть «offline»-комунікації, тобто не мережеві комунікації.

Використовуючи системно-параметричний метод, розроблений А. І. Уйомовим [1], визначимо концепт сучасної системи освіти. На нашу думку, це комунікація вчителя (викладача) та учнів. Її ефективність залежить від того, що спілкування

відбувається в групах, наприклад, на лекціях з філософії та семінарах. Структурою, яка відповідає такому реляційному концепту, повинні бути властивості. Нам здається, це ефективність, гуманність, толерантність, валідність, результативність, застосування на практиці, адаптивність, гнучкість, незламність і т. д. Суб'єкт, на якому реалізується структура й концепт, – учні – це субстрат. Ви запитаете: як же вся структура навчальних закладів – від дошкільних до післядипломної освіти? Так, це інша система з концептом ідейного центру, наприклад, міністра освіти. За таких умов ставлення «учитель-учень» буде субстратом. Таке подвійне моделювання демонструє образ системи освіти. Модель дає змогу аналізувати біфуркації та «пандемії» на будь-якому рівні. Зазначимо, що модель – це перший етап дослідження, але вкрай необхідний для подальшого прогнозування розвитку системи.

Література:

1. Уёмов, А. И. Системный подход и общая теория систем // Уёмов А. И. - М.: Мысль, 1978. - 272 с.
2. Электронный ресурс: <https://openscience.in.ua/ab-journals>

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Зліва направо: І. Доннікова, Н. Кривцова, А. Нерубасська, О. Павлова

БІОСУГГЕСТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ САМОГАРМОНІЗАЦІЇ

Кривцова Наталя Вячеславівна – к. психол. н., доктор філософії, провідний фахівець навчально-виробничого комплексу інноваційних технологій навчання, інформатизації та безперервної освіти ОНМедУ; засновник та директор ТОВ “Міжнародна академія психосінергетики та альфології” (МАПА)

Глобалізація кризи посилює зростання розриву між складністю сучасного світу і здатністю людини її усвідомлювати та діяти адекватно нових обставин, коли мало знати і вміти – треба не стільки безперервно поповнювати свій інформаційний скарб, а й вміти творчо його використовувати, трансформуючи в джерело створювальних сил знання особистості дослідника інформаційних ресурсів, що сприятиме зростанню адекватності її потенціальності викликам сучасності та забезпечить можливості відповідально приймати рішення і ефективно діяти в умовах крайньої невизначеності і «інформаційного хаосу». Причому криза сучасної системи освіти «великою мірою зумовлена вузькими прагматичними установками, орієнтацією на вузький дисциплінарний підхід без горизонтальних зв'язків, жорстке розмежування гуманітарних і природничо-наукових дисциплін. Наслідком такого розмежування є не лише фрагментарність бачення реальності, але й її деформація... Ми страждаємо від нездатності охопити комплексність проблем, понять зв'язки та взаємодію між речами, які знаходяться для нашої сегментованої свідомості в різних сферах» [3, с.163].

Аналіз наукових першоджерел показав, що ще в європейській науці кінця XIX – середини XX ст. була втрачена загальна інтегративна функція знання, зокрема йдеться про деформоване і залишкове знання, яке «трансформується в незнання і набуває характеру омани через стрімке зростання рівня спеціалізованих знань населення світу та руйнування їх цілісності» [28, с.49]. До того ж важливо зрозуміти, що зростання інформаційного навантаження підвищує ризики дезадаптації, деперсоналізації і дереалізації сучасної людини, веде як до втрати єдності і універсальності наукового знання, так й світогляду сучасної людини в цілому, що «розсипалося» на безліч вимірів її життєдіяльності і водночас призвело до ізольованості в цих гранично-широких сферах особистісно-професійного самовдосконалення.

Стає питання формування нового мислення і підвищення створювальних сил знання, генезис якого визначається уже не розщепленням, а логікою наукового синтезу, в якому і полягає основна місія синергетичного пізнання, де перший етап полягатиме в об'єднанні гуманітарних і природничо-наукових методик пізнання. а друга об'єднувальна стадія передбачає синтез секулярної та несекулярної моделей пізнання, причому в синтезованому пізнанні не обійтись без математики, але так саме необхідні в ньому й трансцендентно-ціннісні компоненти, досягати яких слід на основі інших пізнавальних інструментів [1, с.51].

На постнекласичному етапі розвитку наукової раціональності поступово усвідомлюється що «немає ніякої якісної та принципової різниці між предметом соціальних, гуманітарних наук і предметом природничих і точних наук. Це явища світу» [30, с. 42], а актуальним стає пошук деяких універсальних законів еволюції і самоорганізації складних систем, законів еволюції відкритих неврівноважених систем будь-якої природи [17, с. 38], що призводить до формування якісно нового типу наукового мислення - нелінійного, яке забезпечує «готовність до появи нового, до вибору із альтернатив, до неочікуваного розростання незначних флуктуацій у макроструктуру, а також розуміння можливості прискорення темпів розвитку, ініціювання процесів швидкого, нелінійного росту [5, с.143], причому «філософські основи такого мислення, адже принципи становлення, розвитку, цілісності, багатоваріантності, свободи вибору якнайкраще відповідають розумінню людського життя, що давно було усвідомлено, як у класичній, так і в некласичній філософії» [6., с.95].

За визначенням І. С. Добронравової «нове виникає в результаті флуктуацій як емерджентне, тобто, непередбачуване та не вивідне із наявного, і в той же час нове «запрограмоване» у вигляді спектру можливих шляхів розвитку, спектру відносно стійких структур-атракторів еволюції» [5, с.143]. Так, ніхто не планував мережеве суспільство та вибух інформації: це показовий випадок стихійного виникнення нових форм суспільства, причому І.Р.Пригожін підкреслює, що мережеве суспільство (“networked society”), яке співвідноситься з процесами глобалізації – це неврівноважена структура, що виникла як результат недавніх процесів у інформаційній техніці [23, с.25; 26]. Причому кажучи про біфуркацію, що формується в сучасному суспільстві, підкреслюючи складність поточних проблем і неоднозначність вибору, найбільшу загрозу існування людства він бачить у формуванні «атемпорального суспільства, що втратило пам'ять» [22, с.20]. При цьому «людське суспільство уособлює надзвичайно

складну структуру, здатну пережити велику кількість біфуркацій, що підтверджується різноманіттям культур, що склалися протягом короткого періоду людської історії. Настільки складні системи є високо чутливими щодо флуктуації» [25, с.276], завдяки чому соціальний світ розкривається як світ, у якому немає стійкості та заздалегідь передбачених закономірностей, де малі флуктуації можуть бути причиною значних дій, породжуючи як порядок, так й руйнування [24]. Адже на думку О. М. Князевої, слабкі, але «правильно організовані – так звані резонансні – впливи на складні системи надзвичайно ефективні. Складні системи виявляються селективно топологічно чутливими», причому прояв процесів самоорганізації відбуватиметься кардинально іншим чином: «синтез простих структур в одну складну відбувається завдяки встановленню спільного темпу їх еволюції» [12; 13].

За твердженням О. М. Овшинова, «соціальний порядок і соціальний хаос – це два модули соціальної системи (зокрема, й суспільства), які мають відносну самодостатність і самоорганізованість з точки зору критеріїв соціальної синергетики [відкритість системи (метаболізм), нелінійність розвитку, дисипативні структури, біфуркація, атрактор] і рівноважно-динамічної теорії; це два різних її стани» [20, с.8]. До речі поняття «атрактор» (від лат. *attrahere* – притягувати) розглядається як певний відносно стійкий стан складної системи, до якого «притягуються» нові можливості, де граничний стан її самоорганізації визначено як «суператрактор» [2, с. 123], що виявляється «матеріальним утіленням абсолютного (загальнолюдського) ідеалу, а цей ідеал уособлює абсолютну єдність в абсолютному розмаїтті бажань» [29, с. 29].

За визначенням М.М.Моїсеєва складні системи мають безліч атракторів, а їх розвиток відбувається в певному атракторі, в декотрій обмеженій «сфері тяжіння» одного зі стабільних або квазістабільних станів [19, с.123]. Причому «для конкретної системи, що взаємодіє з конкретним середовищем, існує свій атрактор – граничний стан, досягнувши який, система уже не зможе повернутися ні в один з попередніх станів. Це зумовлено тією обставиною, що вказаний граничний стан є станом максимальної стійкості для даної системи, в фіксованих умовах визначеного зовнішнього середовища» [29, с. 18]. До того ж важливо зрозуміти, що «еволюція кожної динамічної системи, незалежно від її масштабів, є її саморухом, тобто, безпосередньо керується внутрішніми, іманентними для цієї системи силами, і лише «в другу чергу» реагує на впливи середовища» [12, с. 210].

В умовах формування соціального порядку із соціального хаосу особливу роль відіграє фактор атрактора, що виступає відносно соціальних об'єктів як сила, що втягує

їх у рух назустріч майбутньому, є втіленням сукупності умов, що змушує різні елементи дисипативної системи рухатися різними траєкторіями, які наближаються одна до одної, сходяться, і, врешті-решт, опиняються в одній спільній точці» [20, с.7], а суператрактор «повинен бути кінцевим результатом взаємодії (боротьби) двох протилежних тенденцій – загальної технізації людського суспільства та його всезагальної естетизації» [29, с. 30].

В епоху глобалізації та зростання темпів розгортання інформаційно-комунікативної революції, люди усвідомлюють, що вони повинні подолати старі бар'єри (у вигляді ментальних і когнітивних стереотипів, моральних пересудів, застарілих традицій і пересудів, ідеологічних кліше і т. д.) і створити новий порядок з хаосу, який відкривається в процесі руйнування старих інститутів і структур; вони стоять перед вибором по-новому організувати цей хаос і розподілити його енергію на створення нових можливостей і перспектив буття, на становлення більш гармонійних структур і порядків» [4, с.89].

І.Р.Пригожін висловлює надію на майбутній розвиток людства і науки, висуваючи нові цілі й завдання для наукового пошуку: «знайти вузький шлях між глобалізацією та збереженням культурного плюралізму, між насиллям і політичними методами вирішення проблем, між культурою війни та культурою розуму» [22, с.18]. Це «лягає на нас як важкий тягар відповідальності», але водночас вчений доводить, що це - лише завершення процесу біфуркації як всякої форми розвитку, причому ми живемо в епоху флуктуацій, коли саме індивідуальна дія залишається суттєвою для суспільства, а людина, «якою вона є сьогодні, зі всіма її проблемами, радостями та печальми, здатна зрозуміти це і зберегти себе в наступних поколіннях» [див п.п.]. Саме тому постійно мінливе соціальне середовище потребує спеціально підготовлених людей та висуває певні вимоги як до рівня компетентності тієї чи іншої особистості, так і до її «особистісних якостей», здатності сприймати зміни, впливати на них, коли це можливо, а також впливати на себе, вибудовуючи себе [14, с.203]. Як влучно зазначив О.П.Пунченко, «одним із мегатрендів глобалізаційного світового соціуму стає освіта. І яку б історичну хвилю ми не досліджували, починаючи від витоків становлення теоретичного знання, можна констатувати як аксіому те твердження, що всі наступні хвилі цивілізації містили у своєму складі освіту як інтелектуальний горизонт відповідної епохи, неперехідний ціннісний культурно-аксіологічний феномен» [27, с. 94].

Для вирішення питання механізмів і детермінант гармонізації і самогармонізації, зокрема створювальних сил створювального знання особистості трансфесіонала, було запропоновано психотерапевтичну концептуалізацію та створено де-кілько SMART-моделей, а саме; гравітаційно-хвильову модель самогармонізації створювальних сил мультиформної єдності різницево-багатовимірних полісутнісних автопоетичних цілісностей різного походження, в тому числі розглянуто антропокультурний вимір мульти-формного об'єднання освіченої людини з Всесвітом, де в якості методологічно-методичного інструментарію було використано SMART-модель «МАПА» (Н.В.Кривцова).

Дослідження психологічних особливостей потенціалу самореалізації особистості в осіб, схильних до інноваційно-дослідницької діяльності, дозволив виявити існування трьох відносно стійких станів, а саме: S-, LS-, HS– типи/рівні режимів-атракторів потенціалу самореалізації особистості як автопоетичної системи-мережі різницево-багатовимірної полісутнісної цілісності, що визначають специфіку композиції її складових (ресурсів і резервів) та проявів в різних сферах людської життєдіяльності [15]. До того ж було встановлено, що в процесі психотерапевтичної концептуалізації виникають психологічні ситуації, де зовнішні обставини лише вивільняють психічний процес, в ході якого накопичується певний зміст і особистісний сенс ситуацій, що дає людині поштовх до особистісно-професійного самовдосконалення і самоздійснення особистості трансфесіонала. Зростає роль ресурсів синергії і композитної функції сизигії, які забезпечують ускладнення різницево-багатовимірної полісутнісної цілісності і можливості самовідновлення та водночас сприяють зростанню ресурсів самотрансценденції, що підвищує ймовірність виходу за межі існуючого «Я», а через її «злиття» з діяльністю на новому рівні підвищується і ймовірність виникнення синергійних ефектів «народження» нової цілісності, яка здатна до авто-еко-організації і сизигії з Всесвітом на різних рівнях: природному, соціальному, культурному і при організації власного життя в цілому.

Стосовно процесів гармонізації, а тим більш самогармонізації і сизигії, додамо, що незважаючи на зовнішню схожість проявів, вони не тотожні процесам самоорганізації, оскільки сизигійна самогармонізація передбачає крім структурно-системного зв'язку і зовнішньої організованості компонентів безперервне органічне взаємне увідповідальнювання їх відносин, навіть якщо мова йде про процес постійної трансформації [15]. Тому в якості інструментарію самогармонізації було використано метод біосуггестії (О.Стражний). До речі у сучасних психолого-педагогічних науках

терміном «сугестивний» (від лат. *Suggestio* - навіювання) визначають напрями корекційного та педагогічного процесів, що орієнтовані на вивільнення прихованих резервів особистості і яким також позначаються різні форми емоційно забарвленого вербального (словесного) і невербального впливу на людину з метою створення певного стану (в тому числі спонукання до певних дій), що виступає одним з механізмів, який має особливу ефективність щодо зміцнення здоров'я особистості дослідника інформаційних ресурсів, в тому числі в корекції психосоматичних розладів, зокрема мовних. Йдеться про різні типи/рівні самогармонізації «детермінаційних потоків», що виводять на передній план здатність людини породжувати психологічні новоутворення, які визначають вибірковість і спрямованість її подальшого розвитку, обумовлюють різні виміри і масштаби осутнення і самоактуалізації її створювальних сил та специфіку таких психологічних новоутворень, як особистісні значення-смисли-цінності та вказують на ті елементи ситуації, в яких можна найбільш повно реалізувати себе та ставлять людину перед вибором і прийняттям рішення «тут і зараз», навіть в умовах невизначеності і інформаційного хаосу [15; 16].

Людина узагальнює інформацію і водночас пов'язує її в своєму індивідуальному розумінні в численні регуляційні схеми, що організовуються в композицію – стійку психологічну систему-мережу, яка моделює поведінку, діяльність і життя людини в цілому. Причому різноманітні форми суб'єктивного ставлення людини до дійсності – емоції та почуття – можуть бути основою нелінійності її самореалізації і говорячи про цю нелінійність, «ми опиняємося в полі суб'єктивного, проте, сама по собі самоорганізація відбувається об'єктивно» [21, с.54] так само як і самогармонізації її створювальних сил. До того ж пізнаючи світ, що саморозвивається, людина й себе повинна усвідомити певною формою, що розвивається, виникає із дисипацій, флуктуацій і біфуркацій [8, с. 163].

Розвиваючи ідеї І.А.Доннікової ми також приймаємо синергетичну метафору хаосу, яка дає підстави для досліджень самореалізації полісутнісної людини як багатовекторний (творчо-деструктивний) процес, який охоплює досягнення повноти людського буття, і його спустошення, особистісної деградації і самознищення, а також розгляду становлення людини як неможливе без проходження «точок біфуркації» і переживання переломних моментів свого життя, в яких невизначеність досягає «критичних значень» і потребує переосмислення її життєвих стратегій [10, с.31]. Причому інтерсуб'єктивний простір людської комунікації ми визначаємо через метафору хаосу, який відображає його мінливість і нелінійність, тому що як

підтверджують дослідження І.А.Доннікової, і в інтерсуб'єктивності як у нелінійному середовищі панує смислова невизначеність міжсуб'єктивних взаємодій, яка ніколи повністю не викорінюється» [10, с.33]. Дослідниця підкреслює, що суб'єкт пізнання не просто конститує реальність, яку пізнає, а стає її інтерпретатором, застосовуючи весь потенціал індивідуальних когнітивних здібностей, у зв'язку з чим, поняття «суб'єктивний» і «об'єктивний» значно втрачають традиційний смисл, оскільки розвиток людиновимірних об'єктів розглядається «зсередини» – із самого процесу.

Саме в пізнанні складного світу як цілісності, що самоорганізується, до якої належить і людина, актуалізується інтерсуб'єктивний характер пізнавальної діяльності, та саме тому доцільним вважаємо розуміння її як відношення «Я» та «Іншого», в якому «Інше» – це нерозривний від людини світ пізнання [7]. На наше глибоке переконання бінарність системи-мережі «Я-Світ» доповнюється їх мультиформною єдністю, яка стає джерелом цілісного сприйняття, відкриває можливості об'ємного мислення і полілогу освіченої людини зі світом, що створюють межу мережі їх взаємодії і ко-еволюції як структурно-функціональної єдності різницево-багатовимірних полісутнісних цілісностей різного походження, яка не стільки обмежує, але й сама залучається до складної динаміки функціонування енерго-інформаційного простору-часу самогармонізації створювальних сил створювального знання особистості трансфесіонала на різних рівнях мульти-формного об'єднання з Всесвітом.

Ми також погоджуємося з І.А.Доннікової, що саме полісутність визначає есенціально-екзистенційну невизначеність людини як принципово нестійкої істоти, ідентичність якої перестає бути «антропологічною константою», а з урахуванням її полісутності, ми так само визначаємо її як людину, здатну до нелінійної самореалізації, в ході якої вивільняється її руйнівний вплив і творчий потенціал, а також переконані, що саме така людина покликана стати і в певних умовах стає «епіцентром антропокультурної онтології, оскільки дві її сутнісні потреби – цілепокладання та самореалізація – змушують її постійно й знову створювати власне буття» [9, с.218].

До речі «створювальні сили створювального знання» особистості трансфесіонала – це характеристика як власне знання (творчого і інноваційного), його функцій (узгоджувана, синергійна та самотрансцендентна за суттю) так й являє собою емерджентну властивість освіченої людини, здатної до самоздійснення, самогармонізації і ко-еволюції в мультиформній єдності з Всесвітом. Це - інформаційний вимір ресурсності людини, що забезпечує можливість творчого самозмінювання в складному мінливому світі, які стають джерелом її самодійснення і

створювальної діяльності, де народжується цілісність смислу (або смислів) та форм його (їх) втілення, взаємозумовленість особистісних цінностей, цілей та засобів їх досягнення. Причому важливо усвідомлювати, що «замкнення ціннісного виміру соціальної самоорганізації ... в межах декількох порівняно часткових рівнів цілепокладання, призводить не до розквіту самоорганізації неявних цілей і цінностей, що протистоять особистісному свідомому цілепокладанню, ... а навпаки, до внутрішньо-системної кризи», коли система «застигає» у своєму розвитку та втрачає здатність до самоорганізації [18, с.122]. Саме тому формальна логіка суб'єкта пізнання в процесі психотерапевтичної концептуалізації доповнюється методами біосугестії (О.Стражний), що підвищує можливості самоактуалізації і самогармонізації створювальних сил особистості дослідника інформаційних ресурсів, в тому числі наукового знання і досвіду його використання, коли будь-яка інформація має потенцію перетворитися в джерело ресурсів і резервів варіативності самоздійснення освіченої людини, зокрема в можливості свідомої цілеспрямованої продуктивної нормотворчої самореалізації особистості трансфесіонала, яка здатна до самотрансценденції, авто-еко-організації і сизигії з Всесвітом на різних рівнях: природньому, соціальному, культурному і при організації власного життя в умовах кризи і інформаційного хаосу досягаючи успіху в значущих сферах життєдіяльності та навіть завдяки йому.

Отже глибинні зміни цілісного особистісно-діяльнісного стану освіченої людини призводять до саморозкриття, поновлення і вдосконалення її духовної сутності, зміцнюється здоров'я, зростає потенціал самореалізації особистості дослідника інформаційних ресурсів в різних сферах її життєдіяльності, водночас - підвищуються створювальні сили знання й готовність до самогармонізації мультиформної єдності особистості трансфесіонала з Всесвітом, розширюється сфера відносин до різних сторін буття в цілому, завдяки чому досягаються його вищі плани. До того ж йдеться про самотворіння особистості дослідника інформаційних ресурсів і самогармонізацію створювальних сил, в тому числі знання і освітніх технологій, які мають підвищувати конкурентно-спроможність сучасних фахівців, зміцнюючи здоров'я освіченої людини і автентичність людського життя, де культура стає джерелом особистісно-професійного самовдосконалення, підвищуючи людяність і добробут та водночас - людино-захисної і ресурсозбагачуючої межею гармонійного існування в цілому.

Література

1. Багдасарян В. Э. Историческая миссия синергетики. Методологические основы синергетики и ее социальные аппликации. Материалы научного семинара. Вып. № 1. М.: Научный эксперт, 2010, с.47-51
2. Бранский, В. П. Социальная синергетика как постмодернистская философия истории. Общественные науки и современность. Вып.6, 1999. с. 117-127
3. Буданов, В. Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и образовании. М.: изд-во ЛКИ, 2009, 240 с.
4. Горбунова Л. С. Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики. Монографія. Суми: «Університетська книга», 2015, 710 с.
5. Добронравова, И. С. Синергетика: становление нелинейного мышления. К.: Вид-во «Либідь», 1990, 149 с.
6. Добронравова, И. С. Нелинейное и сложное мышление. Практическая философия науки. Сумы: Университетская книга, 2017, с.92-101.
7. Донникова И.А. Культурогенная сущность социальной самоорганизации: Монография. О.: Печатный дом, 2011, 280 с.
8. Доннікова, И.А. Постнеклассическое гуманитарное знание: границы и возможности. Філософія освіти. 1(16). 2015, с. 157-167.
9. Доннікова И.А. Идентичность как феномен антропологической сложности. Наукові записки національного університету “Острозька академія”. Серія “Культурологія”. Вип. 17, 2016. с. 215-222.
10. Доннікова І.А. Створювальна сутність культури. Наукові записки національного університету “Острозька академія”. Серія “Філософія”. Вип. 16, 2014, с. 29-33.
11. Каган С.М. Синергетика и культурология. Синергетика и методы науки. СПб., 1998, с. 201-219.
12. Князева, Е. Н. И личность имеет свою динамическую структуру. 2000: URL: <http://spkurdyumov.ru/philosophy/i-lichnost-imeet-svoyu-dinamicheskuyustrukturu/>
13. Князева, Е. Н. Синергетический вызов культуре. 2000. URL: <http://spkurdyumov.ru/art/sinergeticheskij-vyzov-kulture/>
14. Кочубей Н. Синергетические концепты в нелинейных контекстах: сети, управление, образование. Саарбрюккен: Palmariun Akademik Publishing, 2013, 260 с.
15. Кривцова Н.В. Психологічні особливості потенціалу самореалізації особистості: дис. канд. психол. наук: 19.00.01. Одеса, 2018, 296 с.

16. Кривцова Н.В. Шлях до гармонії життя: теорія і практика самореалізації: монографія. Харків: Факт, 2019, 404 с.
17. Курдюмов, С. П., Князева, Е. Н. Синергетика: начала нелинейного мышления. Общественные науки и современность. Вып.2, 1993, с. 38-51.
18. Мелков, Ю. Иерархия целей и ценностей: пределы самоорганизации. Вісник Дніпропетровського університету. Філософія. №9/2. 2012, с.118-125.
19. Моисеев Н.Н. Судьба цивилизации. Пути разума. М.: Языки русской культуры, 2000, 223 с.
20. Овшинов, А. Н. Социальный порядок и хаос: динамическое равновесие (синергетический подход). Научно-методический электронный журнал Концепт. Вып.4. 2017. URL: <http://e-concept/2017/170092html>.
21. Поздняков В.М. Методологические перспективы этносинергетики. Гуманітарні студії. Вип. 19. 2013, с. 52-58.
22. Пригожин И. Р. Кость еще не брошена. Наука и жизнь. Вып.11. 2002. с. 15-20.
23. Пригожин, И. Р. Сетевое общество. СОЦИС. Вып.1, 2008, с. 24-27.
24. Пригожин, И. Р., Николис, Г. От существующего к возникающему: время и сложность в физических науках. М.: URSS, 2016, 328 с.
25. Пригожин, И. Р., Стенгерс, И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. Общ. ред. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климонтовича, Ю. В. Сачкова. М.: Прогресс, 1986, 432 с.
26. Пригожин, И., Кондепуди, К. Современная термодинамика. От тепловых двигателей до диссипативных структур. М.: Мир, 2009, 461 с.
27. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей: монография. Одесса, 2010, 506 с.
28. Римский, В. Л. Синергетика как сфера социальной деятельности и моделирования реальности. Методологические основы синергетики и ее социальные приложения. Материалы научного семинара. Вып. № 1. М.: Научный эксперт, 2010, с.51-61.
29. Синергетическая философия истории. Коллективная монография под ред. В. П. Бранского, С. Д. Пожарского. СПб: изд-во СПбГУ, 2009, 340 с.
30. Сулакшин, С. С. Гуманитарная и точные науки должны быть соединены. Методологические основы синергетики и ее социальные приложения. Материалы научного семинара. Вып. № 1. М.: Научный эксперт, 2010, с. 47-53.

САМООСВІТА – САМОСТІЙНА ТВОРЧА ПРАЦЯ СТУДЕНТА

Натаров Віктор Петрович – к. психол. н., доцент
кафедри філософії Національного університету
«Одеська морська академія»

Формування у майбутніх фахівців умінь і навичок самостійної творчої праці – одна з найважливіших завдань вищої школи. Багато викладачів зайняті пошуком оптимального вирішення цього завдання. Одні з них обмежуються повідомленням першокурсникам деяких бібліографічних знань і озброєнням їх вміннями працювати з книгою; інші включають питання для самостійної роботи студентів над лекцією, при підготовці до семінару; третій намагаються вирішити цю проблему на заміщуючій основі, включаючи в різні види самостійної творчої праці не тільки першокурсників, а й студентів усіх курсів.

Безперечно кожен з цих способів, включаючи і творчу пізнавальну діяльність дуже корисний, проте вони не можуть вирішити проблему в цілому, так як відсутнє головне – добре спланована, науково обґрунтована система самостійної творчої праці студентів. Самостійна творча праця – поняття узагальнене. Вона включає в себе, по-перше, самостійну роботу різних видів навчально-наукового процесу, і, по-друге, студентська самоосвіта. [1., с. 18-22] Самостійна робота – процес керований. Форми і методи її визначаються змістом програм вузівської підготовки фахівців і направляються професором, доцентом, викладачем в навчальному процесі; кафедрою, науковим керівником – в науковій роботі; громадськими організаціями факультету, куратором академічної групи – в різних видах виховної роботи.

В період навчання у вищому навчальному закладі за особистою ініціативою студента здійснюється самоосвіта. Це реалізація його внутрішньої потреби, яка передбачає інтерес до такої роботи, наявність у студента стійких умінь і навичок її виконання. Якщо самостійна робота виконує переважно навчально-наукові функції і служить цілям поглиблення, розширення і закріплення знань, набуття вмінь та навичок, передбачених програмою вузівської підготовки фахівця, то самоосвіта, будучи вищим етапом творчої праці, то було б доречним: а) раціонального використання придбаних

ними в різних видах самостійної роботи знань і практичних умінь, необхідних для розвитку загального, ідейно-політичного і культурного кругозору, для вивчення інших наук, отримання другої спеціальності; б) підготовки до професійної самоосвіти. [2, с. 80-85]

Особливе значення самоосвіти полягає в тому, що, будучи сполучною ланкою між самостійною роботою студентів та професійною самоосвітою молодого фахівця, воно акумулює собі все краще і найбільш цінне, що забезпечує творче включення його в різні види суспільно-політичної, професійної та іншої діяльності.

Яка роль викладача (як організатора пізнавальної діяльності) в педагогічному керівництві самоосвітою студентів? Аналіз літературних джерел показує два основних напрямки діяльності педагога.

Перший напрямок – форсування мотиваційної готовності студентів до самоосвіти:

- по-перше, бачити самому і показувати студентам тісний зв'язок самоосвітньої і навчальної діяльності, роль навчальної діяльності для самоосвіти і зворотний вплив самоосвіти на навчальну діяльність;
- по-друге, формувати у студентів нового типу ставлення до своєї майбутньої професії:

а) розкриття професійних особливостей майбутньої роботи у всіх видах навчальних занять;

б) організацією зустрічей з випускниками, вивченням їх досвіду роботи, знайомство з новими професійними вимогами до спеціальності;

в) активною участю в науково-теоретичний гуртках, в раціоналізаторській і винахідницькій роботі;

г) аналізу і самооцінки своїх індивідуальних особливостей навчальної діяльності та пізнавальних можливостей;

д) знайомством зі спеціальною літературою з самоосвіти.

Другий напрямок – формування прийомів і методів самоосвіти, до яких відносяться:

- по-перше, прийоми смислової переробки інформації;
- укрупнення навчального матеріалу і об'єднання його в великі блоки;
- виділення найбільш узагальнених ідей, принципів, законів, формул;
- запис великих блоків матеріалу у вигляді схем і т.п. .;

- по-друге, загальні прийоми пошуку додаткової інформації (робота з бібліографічними довідниками, каталогами, словниками, енциклопедіями);
- по-третє, прийоми зосередження уваги, що спираються на використання різних видів самоконтролю;
- по-четверте, прийоми культури читання і культури слухання, короткого і найбільш раціонального запису;
- по-п'яте, загальні прийоми запам'ятовування інформації структурування навчального матеріалу, використання особливих прийомів мнемотехніки з опорою на образну і слухову пам'ять;
- по-шосте, прийоми раціональної організації часу, розумного чергування розумової праці і відпочинку, усних і письмових завдань, загальних правил гігієни і праці;
- по-сьоме, прийоми підготовки до заліків, іспитів, семінарів, лабораторних робіт і інших занять.

Бажано щоб ці напрямки роботи по самоосвіті студентів обговорювалися не тільки на кафедрах, а і на навчальних радах факультетів.

Таким чином методична робота викладача по формуванню потреб, мотивів, способів і прийомів самоосвіти сприяють впорядкуванню самостійної творчої праці студентів.

Література:

1. Буряк В. Умови та засоби самоосвіти студентів. // Вища освіта. – 2002. – №6. С. 18-22.
2. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Практикум: Навч. Посібник. – К.: Каравелла, 2008. С. 80-85.
3. Роботова А.С. Повседневное самообразование педагога высшей школы на этапе профессиональной зрелости // Непрерывное образование: XXI век. -2016. – Вып.1(13).

ПОЕТИЧНЕ НАЧАЛО В ТВОРЧОСТІ ДЕКАРТА

Малівський Анатолій Миколайович – к. філос. н.,
доцент, Дніпровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В.
Лазаряна

В наш час філософські шукання все більш однозначно концентруються навколо феномену людини. Інтенсивні шукання орієнтирів майбутнього передбачають критичне переосмислення минулого та деконструкцію тих філософських систем, які виглядають як перешкоди на шляху розбудови вільної особистості. До їх числа нещодавно прийнято було відносити засновника раціоналізму Нового часу Рене Декарта. Майже хрестоматійним був образ його як кабінетного вченого, втілення холодного рацію, яке несумісне з творчими пошуками живої особистості. Але подальше некритичне відтворення означеного стереотипу є загрозливим для філософування, оскільки існує ризик відкидання раціональності як одного з наріжних каменів культури.

Але нині і тексти Декарта, і рівень сучасної науки уможливлюють принципово інший образ мислителя та його вчення. Йдеться про розуміння останнього як втілення непересічної яскравої особистості, ключовим аспектом якої є поетичне світосприйняття. Опозиція між науковим та поетичним компонентами світогляду мислителя стає об'єктом окремого дослідження, а об'єктом посиленої уваги є змістовні конотації картезіанського *cogito*. Насамперед важливо уникнути спокуси буквального сприйняття слів Декарта про повне подолання ним чуттєвості та емоційного бачення світу. Автентичне сприйняття спадщини мислителя в наш час на противагу настанові на позачуттєву об'єктивність передбачає увагу до ключової ролі поетичного начала, тобто до центральної ролі поезії в «Медитаціях». В процесі шукання форм цілісного бачення внутрішнього світу Декарта особливо важливою є увага до, як правило, знехтуваного драматизму людського існування. Співзвучною з означеними ідеями є позиція тих дослідників, які аргументовано виділяють поетичне світосприйняття як базовий компонент тлумачення його філософського проекту, тобто "декартову поезію виображення".

Експлікуючи обділені досі увагою аспекти спадщини Декарта, слушно привернути увагу до тісного зв'язку його бачення мистецтва та предмету філософії.

Формами їх увиразнення є як завдання доказу існування безсмертної душі та існування Бога, так і переконлива теза щодо змістовної сполученості поетичної мови та теології.

Розглядаючи питання про способи тлумачення естетичних поглядів Декарта в сучасній літературі, важливо втриматися від спокуси вважати їх неістотними для нього. Позірне переконливими аргументами на користь цієї тези виглядає як непропорційно мала кількість відведених ним сторінок, так і нехтування фактом їх ключової значущості для світогляду Декарта. Але увага до біографії мислителя та специфіка сучасної рецепції його спадщини в контексті епохи є для мене вагомим доказом безумовної значущості для Декарта поетики як форми викладу ним власної метафізики.

Можливість пересвідчитися у ключовій значущості та наскрізному характері поетичного проекту для філософування Декарта надає звернення до способу становлення базових положень його позиції. Уже вивчення «Ранніх записів» засвідчує наявність у світогляді мислителя парадоксальних рис, які не узгоджуються к традиційним баченням його детермінованості науковою революцією. Йдеться про відкритість світу, скромну оцінку можливостей теоретичного розуму, високу оцінку виображення та мистецтва в осягненні істини. В «Дискурсії про метод» змістовним доповненням тези про ключову значущість мистецтва в ученні мислителя є окреслена ним ієрархія достовірності знань, де фундаментом є знання про людину, а знання про природу мають гіпотетичний характер. Окреслене парадоксальне бачення світогляду Декарта і сьогодні все є непереконливим та дискусійним в нинішніх умовах.

Для мене важливо, що отримані результати щодо істотності поетики для способу філософування Декарта знаходять своє підтвердження на сторінках його творів. Зокрема уважне ставлення до них дозволяє пересвідчитися, що поширені уявлення щодо детермінуючого впливу науки на спосіб філософування та витіснення мистецтва спотворюють його позицію. Зокрема сторінки відомого листа до французького перекладача, надрукованого як передмова до «Принципів філософії» 1647 року, засвідчують факт неодноразового вживання ним як синонімічних понять «знання» та «мистецтво». Переконливим свідченням істотності означеного моменту для Декарта є характеристика в одному з останніх параграфів «Принципів філософії» як видів мистецтва «медицина і механіка як і всі інші мистецтва». Звертання до поетики як форми осмислення метафізики Декарта відкриває нові можливості для осягнення окресленої ним першої філософії як синтетичного поєднання метафізики та особистості мислителя, де остання є наріжним каменем першої.

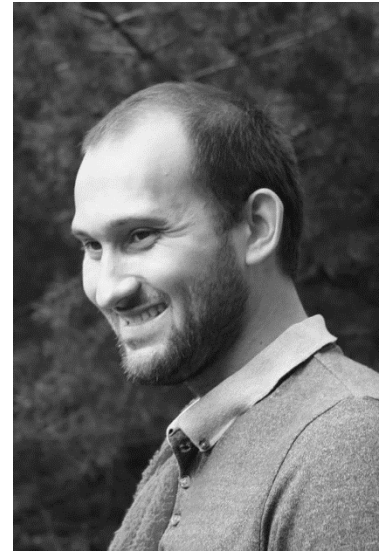
ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ

Зліва направо: Нерубаська А., Іванова Є., Павлова О., Шевчук О.

ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ НЕКОММЕРЧЕСКОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЕКТА

Водько Владислав Игоревич – аспірант кафедри
всесвітньої історії факультету історії та філософії
(Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова).

Во времена быстрой трансформации образования, новых вызовов, которые требуют решений. Площадки по популяризации науки часто становятся местами образовательных экспериментов в плане формата подачи материала или способа организации процесса.

С 2016 г. в г. Одесса функционирует научно-популярный лекторий 15х4. Формат предусматривает четыре лекции по пятнадцать минут. Формат 15х4 возник еще ранее в Харькове и был перенесен в Киев, Одессу, Львов, а после и в другие города.

Идея проекта заключается в том, чтобы разработать именно формат лектория, который после можно будет распространять по другим городам. Для этого создан корпус документации, с гайдлайнами по организации репетиций, ивентов и монтажу видео.

Одной из главных особенностей формата является большое внимание, которое уделяется репетициям лекций. Так, любой человек может стать лектором 15х4. Он может не иметь профильного образования, но быть компетентным в тех или иных вопросах. Профильное образование и другие формальные признаки компетентности уходят на второй план после валидации на репетициях. Там, есть возможность улучшить лекцию благодаря как специалистам в смежной отрасли, так и благодаря участникам далеким от рассматриваемой конкретной лекции проблематики. Первые помогают избегать фактических ошибок, улучшить содержание и характер подачи, присутствие на репетиции вторых позволяет увидеть какие моменты лекции могут быть непонятны неспециалистам и широкой аудитории в целом. Лекции обычно проходят доработку на нескольких репетициях, кроме валидации содержания и подачи, значительное внимание уделяется оформлению презентации, которая должна дополнять, а не повторять содержание лекции, быть наглядной и выверенной.

Подбор темы лекции осуществляется в ходе беседы между лектором и другими участниками команды. Делается акцент на интересах лектора, обычно если тема очень

интересна ему, при хорошей подаче, она может заинтересовать слушателей, иногда в свете общественных трендов тема корректируется, чтобы быть еще более востребованной слушателями. В лекциях не может присутствовать религиозная или политическая агитация, недопустимы высказывания, которые могут оскорбить какую-то этническую или социальную группу.

Когда лекции готовы, начинается процесс организации ивента. Координатор договаривается с площадкой, которая готова принять мероприятие. Обычно это библиотеки или креативные пространства, где может разместиться около 60-ти- 70-человек.

За неделю до ивента начинается информационная кампания по его продвижению. Дизайнеры-волонтеры создают афиши, которые размещаются в различных социальных сетях. Несмотря на активность в соцсетях, большинство слушателей узнают об ивентах от своих друзей и приходят вместе с ними.

На ивентах важную роль играет часть с вопросами, которая по времени может равняться самой лекции. Учитывая значительную конкуренцию подобных «живых» площадок с лекциями на платформе Ютуб, возможность живого обсуждения проблемы с компетентным человеком, остается востребованной. Среди как слушателей, так и лекторов преобладает молодежь, хотя площадка принципиально открыта для всех.

Волонтерами производится съемки по монтажу лекций, которые после выкладываются на упомянутую платформу Ютуб. Аудитория канала 15x4 – более 70 тыс. подписчиков, благодаря этому реальная аудитория каждой лекции увеличивается в десятки раз. Координация всех этапов происходит благодаря чатам в мессенджерах. Система направлена на то, чтобы минимизировать нагрузку на конкретных людей, распределяя ее на широкий круг волонтеров.

Так, 15x4 пытается реализовать несколько важных для современного мира вещей:

1)обучение на протяжении всей жизни, которое касается не только слушателей, но и лекторов. Во время подготовки ивентов, последние получают новый, важный опыт выступления перед широкой аудиторией. Накануне, в ходе репетиций, они обычно совершенствуют свои навыки в организации материала и создании презентации.

2)Формирование уважения к экспертному времени.

3)Создание среды популяризаторов. Во время репетиций происходит важный обмен опытом. Среда активных и деятельных людей мотивирует жить и развиваться.

Заметим, что задачи научно-популярного лектория довольно сильно отличаются от традиционного образования. Научпоп не стремится давать целостную картину знаний в той или иной сфере, его задача заинтересовать, чтобы человек, придя домой сам начал интересоваться темой, понял, что это постижимо и посильно.

Однако, научпоп может нести и ряд идей, способных сформировать некоторые ложные представления о мире и науке. Популяризаторы подвергнуты опасности излишнего упрощения реальности *ad usum scholarum*. Так, послушав лекцию популяризатора, слушатель может решить, что наука — это всегда легко и приятно, а после пойдя попытавшись пойти по этому пути столкнется с большим количеством трудностей на пути к созданию научного знания.

Однако, это совершенно не отменяет необходимости популяризировать науку и современные некоммерческие проекты по типу 15x4 могут дать хороший опыт организации востребованных широкой аудиторией лекций. Кроме того, некоторые методы создания сообщества с высокой самоорганизацией, минимальной бюрократизацией и достаточно высоким уровнем выполнения поставленных перед собой задач может быть интересен многим образовательным учреждениям, которые переживают в настоящее время определенный кризис.

СИСТЕМНІ АСПЕКТИ AGILE-МЕНЕДЖМЕНТУ

Іванова Євгенія Михайлівна – к. філос. н., доцент
кафедри філософії Національного університету
«Одеська морська академія»

Ступінь складності завдань, які постають перед учбовими установами часто не відповідає уявленням про необхідні зміни, яких вимагає нова освітня модель. Наприклад це виражається в тому, що безпосередні керівники закладів освіти не розуміють, що від них вимагається та чекають, коли їм «точно скажуть, що робити» (наприклад Міністерство

освіти та науки України). Ця ситуація пов'язана з тим, що високий рівень складності корелює з невизначеністю. І в тому, як переживається досвід невизначеності (в якому сенсі – безмежності), проявляється загальний рівень адаптивності та рефлексивності всієї системи. Практичним слідком цієї невизначеності стає неефективний, а часом взагалі провальний менеджмент, який гальмує зміни в університеті.

Відомо, що комунікація всередині робочої групи чи колективу містить багато нюансів, обставин, впливів і рішень, що по суті є класичним прикладом «чорного ящика». На вході якого надходить завдання, на виході – якийсь результат. Те ж саме відбувається і в робочих процесах комунікації в освітніх установах: співробітники отримують завдання і процес комунікації, пов'язаний з її виконанням, є недоступним для рефлексивного аналізу. Тому що практика ніколи не може бути формалізована настільки, щоб бути ефективною. Спроба вдатися в діяльності до суворої нормативної комунікації виявляється вкрай не ефективною та взагалі є видом саботажу (так званий «італійський страйк»).

Це пов'язано з тим, що в діяльності людина робить безліч операцій, приймає рішення і створює мережеві структури, в яких ключовими діями (актантами) можуть бути не тільки вони самі, а й предмети, речі, явища тощо. Отже проблема яка постає перед сучасним університетом пов'язана з технологіями управління на різних рівнях.

Однією з перспективних менеджерських стратегій управління могла би бути система управління, яка побудована на принципах agile-методології. Agile-підхід спочатку вийшов зі сфери управління проектами та розробки програмного забезпечення, та зараз визнається фахівцями однією з найбільш перспективних стратегій менеджменту. Концептуальні основи agile-підходу полягають в декількох аспектах.

Перший елемент гнучкого методу полягає в тому, що люди та взаємодії є важливішими за процеси, які відбуваються та інструменти, які використовуються. Принцип людиноцентрованості реалізується завдяки утворенню горизонтальних зв'язків між учасниками освітнього процесу та наявності самоорганізованих процесів. З одного боку, ієрархічні системи не є цілком надійними та стабільними. А з іншого, в жорстких моделях керівництва непочутими залишаються так звані «периферійні» елементи, які начебто не є системоутворюючими. Але у ситуації нерівноважного середовища джерелом розвитку і виходу з невизначеності як раз є випадковість, несподіваність і нестійкість. Тому для розв'язання управлінських задач найбільш значущі не ті елементи, які начебто максимально надійні та головуючі, а навпаки – ті,

які знаходяться на периферії. Наприклад, такою «периферією» у технічно орієнтованому навчальному закладі може бути філософська кафедра. Серед можливих гілок розгортання подій у досліджуваній системі, тобто структурі університету, далеко не всі є ймовірними, тому що закономірно виникає точка тяжіння всієї системи. Тому, самі «маловагі» елементи потребують прицільної уваги та моніторингу, так як саме в них знаходиться – майбутній «атрактор» і новий системоутворюючий елемент.

Другий принцип agile-методології відзначає перевагу отриманого результату над супровідною документацією. Документування, планування та звітування щодо процесів, які відбуваються забирає багато уваги та зусиль. Гнучкий менеджмент демонструє, що бюрократичні механізми загальмовують досягнення результату та є несумісними з творчою діяльністю як такою. Цей принцип також добре пов'язується з концепцією акторних мереж, так званою ANT-теорією. Згідно акторно-мережевої теорії, робоча документація (плани, звіти тощо) це самостійні актанти робочого процесу, які починають діяти та зосереджувати на собі увагу, емоції та напругу людей. Ситуації авралів, зірваних дедлайнів, технічних помилок та затримок утворюють цілий паралельний вимір буття, притягуючи на себе безліч ситуацій та як воронка затягують ресурси, які могли би бути використані на розв'язання основних завдань.

Третій принцип agile-менеджменту полягає в тому, що співпраця та взаємодія з замовником важливіша ніж процедури узгодження умов договірних зобов'язань. В університетській практиці це правило проявляється як взаємодія між трьома сторонами освітнього процесу – університетом, студентом та роботодавцем. Отримання зворотного зв'язку від суб'єктів взаємодії є більш пріоритетним ніж з'ясування контрактів та формалізованих підстав співпраці. За цією установкою стоїть ідея людиноцентрованого менеджменту. Ні університет, ні підприємство чи фірма у процесі взаємодії не постають як юридичні особи, а завжди є живою комунікацією між людьми. Від того наскільки продуктивним та приємною буде ця комунікація залежить весь процес роботи, кінцевий результат, мотивація та емоційний стан суб'єктів взаємодії.

Четвертий стовп agile-методології управління полягає в тому, що готовність до змін є важливішою за дотримання початкового плану. Гнучкий менеджмент дає змогу побудувати варіативну систему освітнього процесу. Жорсткий та остаточно затверджений план дій, якого необхідно дотримуватись, у сучасних умовах призводить до того, що набуті знання втрачають свою актуальність, а сама система стає неадаптивною. Agile-підхід допомагає змінювати напрямок, корегувати стратегію, адаптуватися до змін та розподіляти час залежно від супутніх обставин.

Таким чином, адаптуючи принципи agile-менеджменту до університетської практики, з'являється реальна можливість до значних перевтілень в організації навчального процесу, який парадигмально буде відрізнятися від наявної ієрархічної та жорсткої системи управління.

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Павлова Ольга Сергіївна – к. філос. н., доцент
кафедри філософії Національного університету
«Одеська морська академія»

Проблема сутності освітнього результату в загально-європейському розумінні співвідноситься з технологіями дотримання освітніх стандартів. В межах компетентнісного підходу на першому місці стоїть не загальна інформованість здобувача освіти, а конкретні професійно орієнтовані вміння, «оздоблені» набором загальних універсальних компетентностей. Тому, система якісного навчання має забезпечити не лише надійну професійно-знаннєву основу майбутнього фахівця певної галузі, але й становлення своєрідної особистості, налаштованої на саморозвиток і навчання «протягом життя», яка має конкурентний попит на ринку праці. Це безсумнівний плюс освітньої новації, яка зараз активно адаптується до вітчизняних освітніх практик, більш детально ми вже розглядали цю проблему [1-3].

Звернемось до вкрай актуальних для викладача гуманітарних дисциплін методологічних питань: «Як встановити результати своєї діяльності, коли мова йде про «зрощування» здібностей самоосвіти, системності мислення тощо? Як виміряти сформованість загальних компетентностей?»

Для вимірювання досягнення фахових компетентностей найбільш розповсюдженою є тестова технологія, але ж вона ще не досконала, тому що не

відображає динаміку поступових змін освітнього результату та є частково об'єктивною. Її слід використовувати максимально обачно і виважено!

До цього часу не існує єдиних та зрозумілих підходів, методик до оцінки сформованості загальних компетентностей, що визначені освітніми фаховими стандартами морської галузі. В межах даного виступу ми маємо на меті розглянути лише проблеми діагностики сформованості загальних компетентностей здобувачів вищої освіти, тому що саме цей вид діагностики найбільш складний. Він потребує співвіднесення результатів навчальної діяльності викладача з виявленням стійких особистісних якостей здобувача, що виникли на підґрунті отриманої інформації та засвоєного знання.

Розглянемо проблему діагностики освітнього результату на прикладі викладання курсу «Логіки» для менеджерів морського транспорту. Даний курс переважно орієнтовано на розвиток навчально-пізнавальної компетентності та стимулювання соціально-комунікативної компетентності. Підкреслимо, що в рамках курсу «Логіка» можливо більш ефективно розвивати одну конкретну компетентність і лише стимулювати іншу, в нашому випадку – це соціально-комунікативна компетентність. Відповідно до оновлених рекомендацій Рамкової програми Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу від 17.01.2018 року саме ці компетентності належать до списку пріоритетного розвитку [4].

Найбільш складними у цьому контексті є два моменти. По-перше, це механізм визначення загального набору діагностичних критеріїв, які б поєднували всі різнорівневі діагностичні процедури. По-друге, процедура підбору адекватного діагностичного інструментарію для реєстрації досягнення компетентнісних результатів навчання.

На наш погляд, для діагностики сформованості результатів навчання за курсом доцільно використовувати *метод кореляційного аналізу інтелектуальних здібностей*. Сутність методу в тому, що підбір відповідних видів діагностичних процедур освітнього результату проводять безпосередньо до запланованих компетентностей за навчальною дисципліною (Табл.1).

Табл.1. Показники засвоєння дисципліни за методом кореляційного аналізу інтелектуальних здібностей:

Заплановані компетентності:			Показники засвоєння дисципліни:	
Навички	вчитися	і	Розділ 1.Управління індивідуальним знанням	та

оволодівати сучасними знаннями	логічний стиль мислення. Підсумковий контроль за розділом: <i>Інтелект-мапа індивідуальних знань з Логіки та їх розвитку у майбутньому.</i>
Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу	Розділ 2. Розвиток абстрактно-аналітичного стилю мислення. Підсумковий контроль за розділом: <i>Полеміка та есе за темою курсу з аналізом логіко-аргументативної структури тексту</i>
Здатність до критичного мислення та оцінок	Розділ 3. Розвиток критичного стилю мислення. Підсумковий контроль за розділом: <i>Спір та Мета-текст за темою курсу</i>
Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	Розділ 4. Розвиток креативного стилю мислення (гнучкості, відкритості мислення). Підсумковий контроль за розділом: <i>Дискусія та Печа-куча за темою курсу</i>

Зазначимо, що методологічна «формула курсу» складається як: 4 запланованих результата = 4 тематичних розділа = 4 вида навчальних робіт (в усній та письмовій формі: 1) рішення логічних вправ; 2) організація дискусійних серій з оцінкою аргументативних навичок; 3) виявленням маніпулятивних стратегій комунікантів; 4) аналітичний розгляд виступів відомих ораторів сучасності.

Розглянемо заплановані компетентності за курсом: 1) здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; 2) здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу; 3) здатність до критичного мислення, оцінки економічних і соціальних аспектів діяльності підприємств морської та річкової галузі; 4) здатність генерувати нові ідеї (креативність). Оскільки навчально-пізнавальну компетентність, або здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, відносять до складного, багатокомпонентного типу компетентностей, то викладач має окремо планувати розвиток кожного компоненту. А саме, мотиваційно-пізнавального компоненту, у центрі уваги – як домінування у студентів навчальних інтересів, відповідальність, цілеспрямованість інтелектуальних дій, що стимулюється за допомогою методу «планування особистих цілей розвитку» відповідно до результатів курсу з обов'язковою постійною самодіагностикою програмних результатів навчання. Підвищенню зацікавленості студентів у навчальному процесі, а також розвитку креативності, створювальності мислення, сприяє виконання творчих завдань з використанням мультимедіа (творчі есе за тематикою курсу, презентація індивідуальних досягнень за методом «Печа-куча»).

Для розвитку когнітивного компоненту навчальної компетентності у вигляді послідовності, аналітичності, логічності, операційності та обґрунтованості мислення,

використані логічні завдання, багаторівневі тести відповідно темам курсу. Застосовується робота з різними стилями текстів, оформлення метатекстів тощо, а діагностика сформованості результатів навчання проводиться за методом кореляційного аналізу інтелектуальних здібностей. Найбільшу складність викликає формування метакогнітивних інтелектуальних здібностей, а саме: пізнавальної пластичності; відкритості; евристичності; дивергентності мислення; швидкої інтраспекції власної інтелектуальної діяльності. Саме для цього в рамках курсу «Логіка» використана організація дискусійних серій з оцінкою аргументативних навичок, виявленням маніпулятивних стратегій, аналітичним розглядом виступів відомих ораторів сучасності. Підсумки досягнення програмних результатів навчання студент має представити у вигляді персонального творчого проекту «Моє інтелект-портфоліо» у електронному вигляді. Поєднання цих технологій допомагає стимулювати соціально-комунікативну компетентність, системність, проектність мислення.

Підбиваючи підсумки, зазначимо що, показники сформованості загальних компетентностей залишаються найбільш складними для адекватного вимірювання. Оскільки вектор суспільного, зокрема освітнього розвитку досить швидко змінюється, треба постійно вести пошук та оновлювати способи діагностики результатів навчання. В межах вітчизняної школи педагогічної діагностики зараз активно будується оптимальна компетентнісна модель багаторівневого вимірювання якості результатів освітнього процесу відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

Література:

1. Павлова О. С. Практика формування метакогнітивних навичок у юристів. // Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XIII Міжнародна науково-практична конференція НУ «ОМА». Одеса: НУ ОМА, 2019. 322с., С.315-319.
2. Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти / Матеріали 2-го круглого столу «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», 14 червня 2019 р. // Під ред. Доннікової І. А. Одеса: НУ «ОМА», 2019. 69 с.
3. Павлова О.С. Освітній результат у площині компетентнісного підходу / Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XIV

Міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». – Одеса: НУ «ОМА», 2020, 270 с., С. 260-264.

4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32с. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення 25.03.2020).

МЕТОДИ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Ковбан Андрій Володимирович – к. ю. н., доц.
каф. загальноправових дисциплін Національний
університет «Одеська морська академія»

Сучасні здобувачі освіти належать до покоління, яке «виховане» інформаційними технологіями, а тому очікує певної якості викладання та навчання. Тож будь-яка перспективна система освіти не може орієнтуватися тільки на викладача як на єдине джерело навчальної та наукової інформації, потребує впровадження новітніх освітніх технологій.

«Конус Дейла» отримав широке визнання та залишився гарним орієнтиром для педагогічних пошуків найефективніших технік навчання. Так, на основі «конуса» Дейла у кінці 1970 років у Національній тренінговій лабораторії США було розроблено нову версію «впливу методів навчання на ступінь засвоєння матеріалу», яка отримала назву «Піраміда навчання». Запропонована піраміда явно демонструє, що «активне навчання» забезпечує отримання більш високих освітніх результатів.

Дослідники по-різному оцінюють інтерпретації цієї моделі. Деякі з них вважають, що саме аналіз властивостей цієї моделі може стати «ключем» до розуміння необхідності зміни самої моделі навчання – «від пояснення до дії», до моделі «від дії до пояснення» [1]. Інші вважають, що організація навчального процесу з використанням

новітніх інформаційних технологій і максимальним залученням студентів є одним із першочергових завдань у викладанні будь-якої дисципліни [2]. Відповідно до запропонованої «піраміди», найбільший ступінь засвоєння матеріалу дають практика конкретної роботи (75%) та безпосереднє застосування набутих знань (90%), тоді як звичайному прослуховуванню лекційного матеріалу та читанню відповідають показники 5% та 10% відповідно.

На особливу увагу заслуговує опис унікальних можливостей нових інформаційних технологій, реалізація яких стає передумовою небувалої в історії педагогіки інтенсифікації освітнього процесу, а також створення методик, орієнтованих на розвиток особистості учня.

Перша стадія групи рівня залученості «конус навчання» – вербальне сприйняття. Умовно поділяємо сприйняття інформації в залежності від сприйнятого, це 10% від прочитаного (ознайомлення з розділом підручника, читання роздаткового матеріалу тощо), 20% від почутого (наприклад, лекція, донесення інформації). Друга стадія поєднує вербальне та візуальне сприйняття і підвищує залученість здобувача. Проте здобувач не виконує активних дій та отримує 30% інформації від побаченого (дивиться на картинки), 50% від почутого та побаченого (до цього можемо віднести перегляд фільму або відеоролика, спостереження за презентацією викладача та експонатів для ознайомлення, спостереження за конкретною дією суб'єкту або об'єкту, спостереження за певним явищем).

Друга група «конус навчання» пов'язана з активною участю здобувача щодо його залученості до освітнього процесу і також поділяється на дві стадії – сприйняття та участь і дію. Перша стадія активної залученості здобувача спрямована на запам'ятовування близько 70% інформації від сказаного – це сприйняття та участь (виступ здобувача з промовою, захист написаної роботи, участь у дискусії), поєднання осмислення інформації здобувачем і презентація закріплених знань. Проведення дискусії передбачає виявити вміння здобувача, такі як організація обговорення певного наукового чи практичного питання, опис конкретного «професійного випадку» із досвіду викладачів. Залучення експертів дозволить плавно перейти до обговорення теми, активізувати увагу учасників, налаштувати на продуктивне обговорення проблеми. З позиції викладача, проведення дискусії дозволяє вести спостереження за розвитком групової динаміки та атмосфери в групі.

Друга стадія «конус навчання» дозволяє запам'ятати 90% від сказаного та зробленого і будується на конкретних діях здобувача (виконання реальної дії з

отриманої інформації та залучення різних типів пізнавальної діяльності, імітація реальної дії, виконання дії на тренажерах тощо). Залученість здобувача до дій може бути досягнута лише в тому випадку, якщо робота в організації спонукає і формує у людей: готовність (якщо цього вимагають інтереси організації) до додаткових зусиль, не обмежуючись посадовими інструкціями; почуття самоповаги, засноване на задоволеності своїми професійними досягненнями і своєю роботою; зацікавленість у досягненні важливих для організації робочих результатів; відповідальність за результати своєї роботи [3].

Активні методи навчання сприяють успішному формуванню: здатності адаптуватися в групі; вміння встановлювати особисті контакти, обмінюватися інформацією; готовності брати на себе відповідальність за діяльність групи; здатності висувати і формулювати ідеї, проекти; готовності йти на виправданий ризик і приймати нестандартні рішення; вміння уникати повторення помилок і прорахунків; здатності ясно і переконливо викладати свої думки, бути небагатослівним, але зрозумілим; здатності передбачати наслідки кроків, що робляться; вміння ефективно управляти своєю діяльністю і часом [4].

На різних етапах розвитку системи освіти використовувалось декілька ключових методичних підходів до навчання – практика і трансляція матеріалу. Практика має на меті засвоєння людиною професійних навичок та інструментів для реалізації в житті. Трансляція матеріалу базується на передачі знань про предмет, об'єкт, явище, спосіб або дію від однієї людини до іншої. Однак ці два класичних підходи до навчання мають певні недоліки. Так, якщо навчання обмежується формуванням тільки практичних навичок, здобувачі можуть недоотримати необхідні знання. Якщо ж навчання зводиться до трансляції готових знань, здобувачі отримують освіту, надмірно теоретизовану й відірвану від реалій життя.

Використання інтерактивних методик навчання та інформаційні освітні технології спрямовані, перш за все, на підвищення власної активності здобувачів та їх мотивації до навчально-професійної діяльності. Вони дозволяють перейти від пасивного засвоєння знань студентами до їх активного застосування в модельних або реальних ситуаціях професійної діяльності, що, безумовно, підвищує якість підготовки майбутніх фахівців.

Література:

1. Д.В.Лук'янов, В.Д. Гогунський, О.Є.Колесніков. Від концепції «конуса в освіті» Едгара Дейла до моделі «воронки знань» і гнучких методологій управління проектами в освіті // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві, 2013, вип.2(5).
2. Kravchuk G., Shevchuk T. Simulation As An Interactive Method Of Educating Future Economics Specialists. Physical and Mathematical Education. 2019. Issue 2 (20). P. 59-65; Манюкова Н.В., Никонова Е.З. Организация интерактивного обучения с помощью MS EXCEL в качестве инструмента компьютерной симуляции. Современные исследования социальных проблем. 2017. Том 8. № 4. С. 101-112.
3. Митчелл А. Создание бренда изнутри путем вовлечения сотрудников // Identity. - 2005. - № 5. - С. 10-12.
4. Ю. В. Гущин. Интерактивные методы обучения в высшей школе // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна» Dubna Psychological Journal № 2/2012, с. 1-18.

СТУДЕНТСЬКИЙ ДИСКУСІЙНИЙ ГУРТОК ТА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ

Майборода Павло Андрійович – ст. викл.
кафедри філософії (Національний університет
«Одеська морська академія»)

Підхід до освіти динамічно змінюється у всьому світі. Одним із значущих завдань якісної освіти є необхідність отримання, поряд з академічними, більш гнучких навичок, soft skills.

До soft skills різні автори відносять:

- критичне мислення;
- емоційний інтелект;
- уміння правильно розподіляти час;
- ефективну комунікацію;

- уміння працювати в команді;
- цілеспрямованість;
- гнучкість.

Такі навички гуманітарною складовою університетських дисциплін, а також різними видами позауніверситетської активності, серед яких чільне місце займає правильно організований дискусійний гурток.

З нашої точки зору, дискусійний гурток допомагає вибудувати цілісний світогляд. Обговорення актуальних філософських проблем сприяє формуванню певної позиції з ряду питань, які раніше не були артикульовані.

Знайомлячись з ідеями, що не збігаються з їх власними уявленнями про світ, учасники таким чином замислюються й про власну світоглядну позицію, її відповідність реальності, про мотиви власних вчинків. Гурток – це спосіб вийти за межі обивательського погляду на світ, розвиваючи навички філософської рефлексії.

Також, на наш погляд, гурток – це спосіб становлення критичного мислення. Існує безліч різних визначень цієї компетентності, серед яких нам ближче розуміння її як вміння співвідносити отриману інформацію з реальністю, ставити під сумнів вже усталені судження, не беручи їх на віру. Критичне мислення дозволяє орієнтуватися в сучасному світі, коли обсяг інформації настільки великий, що вміння швидко і якісно її осмислювати, засвоювати і використовувати стає дуже важливою навичкою.

У зв'язку з цим слід сказати про ще одну небезпеку сучасного інформаційного простору. Перебуваючи в ньому, людина може штучно вибудовувати собі «зручний маленький світ», регулюючи інформаційні потоки так, щоб отримувати не стільки релевантну, скільки психологічно комфортну інформацію, яка вписується в те, що людина вже знає. В такому випадку дискусійний гурток якраз і стає способом отримати нову інформацію, переосмислити вже відому і таким чином вийти із затишного інформаційного «кокона», не порушуючи цілісності власного світогляду.

Дискусійний гурток – це можливість у неформальній обстановці висловлювати свої думки і судження, таким чином формуючи і розвиваючи комунікативні навички. Не менш важливим, як нам здається, є вміння слухати і сприймати чужі погляди. Дискусійний гурток дозволяє вдосконалити свої ораторські навички, вміння чітко формулювати думку і доносити її до інших.

Невід'ємною частиною гуртка є обмін особистим досвідом між учасниками. Обговорення набувають занадто абстрактного характеру, якщо учасники не

звертаються до прикладів з власного життя, історичного та культурного досвіду. Такі приклади розкривають світоглядні орієнтири учасників дискусії як особистостей.

Звернення до особистого досвіду може показати, що проблеми, які для когось здавалися унікальними і нерозв'язними, можуть бути вирішені завдяки позитивному досвіду іншого. Водночас артикуляція травматичних переживань може слугувати засобом подолання екзистенційних проблем. У такому випадку гурток перетворюється на своєрідний психотерапевтичний майданчик.

Дискусійний гурток є важливим засобом у системі освіти в сучасних умовах, коли для формування успішної особистості недостатньо тільки професійних навичок.

До організації роботи дискусійного гуртка необхідно підходити, використовуючи успішний досвід інтелектуальних майданчиків минулого. Так, гурток не може існувати як жорстка ієрархічна система, він вимагає залучення студентів і викладачів як рівноправних учасників. Важливою його частиною є створення загального інформаційного простору, такого як загальні групи в месенджерах або соціальних мережах. Крім того, для організації та продуктивної дискусії необхідна ретельна підготовка тез і проблемних питань, а також вміла модерація.

За такого підходу гурток є способом формування цілісного світогляду, який передбачає в тому числі філософську рефлексію, здатність абстрагуватися від повсякденних проблем. Добре організований дискусійний гурток розвиває критичне мислення, допомагає покращити комунікативні навички, сприяє подоланню екзистенційних проблем.

ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ МОРЕПЛАВЦІВ

Шевчук Олена Миколаївна – к. філос. н., доцент кафедри філософії Національного університету «Одеська морська академія»

Поезд Максим Сергійович – студент 4-го курсу факультету судноводіння Національний університет «Одеська морська академія»

Представляючи сьогодні перші щаблі роботи над кафедральною науковою темою «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта» в межах міждисциплінарного філософсько-психологічного проекту, що здійснюють Національний університет «Одеська морська академія» і «Міжнародна академія синергетики і альфології», ми перш за все хотіли наголосити на його практичну спрямованість. Становлення людиностворювальної освіти ми пов'язуємо з формуванням освіченої людини в сучасному розумінні освіти не як набору застиглих знань, а як активний процес їх створювання, як внутрішню потребу особи, її прагнення до саморозкриття та вдосконалення, тобто про освіту протягом життя.

Знайти себе та своє призначення через щастя «сродної праці» (Г.Сковорода) покликана допомогти філософія з її досвідом пізнання людини, розкриття глибин самопізнання та людинотворчого використання потенціалу філософського знання в процесі навчання. Отож у викладанні курсу філософії пропонуємо робити наголос саме на гуманістичну моральну складову, що є серцем вітчизняної філософської традиції, розглядаючи українську філософію, національну ментальність в контексті розвитку світової та європейської думки, а мапу курсу підпорядкувати ідеї тлумачення філософії як створювального людинознавства. [1, С 301-303.] При цьому викладання курсу філософії трансформується не тільки за змістом, текстом і контекстом, скільки за визначеним контентом, за формою проведення занять, де повага до особи має поєднуватися з вимогливістю і допомогою в її внутрішніх духовних пошуках, формуванням самостійного та творчого мислення, збагаченням душі, зростанням інтелекту, підвищенням культури [1, С 53-55]. Адже філософія призначена не до викладу певної сукупності знань, а до саморозкриття людини через формування

культури мислення. Розвиток мислення потребує наполегливої праці та самодисципліни, самопізнання, що здійснюється в процесі філософського діалогу як з боку викладача, так і з боку здобувача освіти. Водночас навчати філософствувати — це значить виховувати здатність критичного мислення як способу орієнтації у світі, особливо потрібної сьогодні, коли молода генерація виявляється найпривабливішим об'єктом зомбування. Й головне, вчити філософствувати — це значить спрямовувати свої зусилля не тільки на розвиток мислення, а й «зрощувати» душу, надаючи знанню силу переконання, тобто створювальну силу.

Філософія нас вчить «практичності» в запереченні її повсякденного розуміння [2, С 301-303.]. Тому для побудови курсу філософії не стільки важно «що», а більше «як», в який спосіб і для чого викладати. Але далеко не всі студенти «бачать» цю теоретичну практичність філософії і багатьох інших дисциплін гуманітарного циклу, що вивчаються на перших курсах ЗВО, приділяючи основну увагу спеціальним предметом і мріючи про практику (плавпрактику). І вже опинившись на судні вони відчують значущість таких навиків професійної компетентності моряка, що забезпечують високий рівень його психоемоційної стійкості та інших психологічних якостей. Здобуття цих знань та вмінь дозволить сучасному моряку більш вдало протистояти негативному впливу на нього подразників психотравмуючого характеру, знижувати рівень втоми під час рейсу, забезпечувати надійність професійного реагування.

На наш погляд, сучасний фахівець морської сфери являє собою симбіоз технічних знань, які необхідні для освоєння складної техніки, процесів управління судном і гуманітарних знань для здійснення ефективного управління персоналом судна, забезпечення безпеки на морі, створення атмосфери взаєморозуміння, взаємодопомоги, дотримання моральних норм і людських відносин. Це обумовлено особливостями самої морської професії [3, С 273-276]. Володіючи компонентами цього симбіозу, фахівець морської галузі буде конкурентоспроможним і користуватися попитом на міжнародному ринку праці.

Отож, узагальнення досвіду функціонування морських навчальних закладів (НУ «ОМА» відзначила свій 75-річний ювілей) дає підстави для виділення таких перспектив розвитку морської освіти як зростання рівня демократичності в управлінні морськими навчальними закладами, особливо тих, що на сьогодні являють собою освітньо-професійні центри (Національний університет «Одеська морська академія»), підтримка педагогічних ініціатив та проектів щодо оновлення форм і методів навчання курсантів із запровадженням сучасних освітніх технологій і збереження національних традицій

та регіональної ментальності, подальший розвиток змісту морської освіти – удосконалення навчальних планів і програм, створення нових освітніх програм, розширення профілів, спеціальностей і спеціалізацій зі збереженням традицій у визначенні цілей підготовки, співвідношення її елементів і частин, узгодження стратегічних завдань і тактики підготовки й перепідготовки фахівців морських спеціальностей із соціально-економічними запитами Європи та світу, міжнародними стандартами; забезпечення цілісності в управлінні системою морської освіти з урахуванням відомчого розміщення її структурних елементів.

Література:

1. Шевчук О.М. Філософія як створювальне людинознавство// «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта» - Матеріали 2го Круглого столу 14 червня 2019р. – Одеса, НУ ОМА. - С 53-55.
2. Шевчук О.М. Гуманістичний потенціал філософського знання: прикладні аспекти//«Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики» . –Матеріали XIII Міжнародна науково-практична конференція в Національному Університеті «Одеська морська академія»18-19 квітня 2019. Збірник наукових праць. – НУ «ОМА», 2019. – С 301-303.
3. Шевчук О. М. Сучасні тенденції розвитку морської освіти та її духовні домінанти//Императивы развития гражданского общества в содействии национальной конкурентноспособности. – Материалы 1й Международной научно-практической конференции 13-14 декабря 2018 г. Батуми, Грузия - т. 1, С 273-276.